

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Juridische vraagtekens bij de Britse toetreding tot de Europese Gemeenschappen

Naar aanleiding van de toetreding van Groot-Brittannië tot de Europese Gemeenschappen, rezen een aantal vragen op, met betrekking tot het Britse rechtssysteem, dat t.a.v. de verhouding tot het internationale recht in principe de dualistische theorie volgt. Ook de mysteries van de Britse Grondwet deed bij velen problemen oprijzen. Hoe ging men dan best tewerk om de regels van Gemeenschapsrecht een volledige werking te verzekeren? Op al deze vragen heeft de European Communities Act 1972 getracht een bevredigend antwoord te geven.

1. Grondwettelijke Aspecten.

1. De doctrine van de soevereiniteit van het Parlement.

De doctrine van parlementaire soevereiniteit, zoals ze o.a. door Dicey⁽¹⁾ omschreven wordt, bevat twee aspecten.

Vooreerst kan geen Parlement zijn opvolger binden. Om deze reden is elk Parlement een op zichzelf staande eenheid en wordt het als instelling niet beschouwd als een continue eenheid. Vervolgens heeft geen enkel orgaan — ook niet een rechtbank — in Groot-Brittannië de bevoegdheid om tegen een wet in te gaan, laat staan er de geldigheid van te betwisten.

Deze theorie, samen met de algemene aanvaarding van de dualistische opvatting van het internationaal recht, plaatste een aantal niet te onderschatten hindernissen bij de toepassing van het Europees Gemeenschapsrecht in Groot-Brittannië. Wel werd reeds naar oplossingen gezocht, zowel op algemeen politiek vlak als op specifiek juridisch vlak⁽²⁾.

2. Parlementaire Soevereiniteit en de voorrang van het Gemeenschapsrecht op het nationale recht.

De «White Paper», door de regering-Wilson in 1967 gepubliceerd⁽³⁾, stelde voorop dat de wetgever moest bepalen dat de bestaande wetgeving, voor zover nodig, voorrang zou geven aan het Gemeenschapsrecht. Het bestaande Gemeenschapsrecht zou rechtstreeks of onrechtstreeks opgenomen worden in de nationale wetgeving, bij de toe-

trekking tot het Verdrag van Rome en de andere verdragen. Voor de toekomst werd — op wat optimistische wijze — bepaald: «Parliament would have to refrain from passing fresh legislation inconsistent with that law.»

In theorie zijn er echter geen grondwettelijke middelen om er zich van te verzekeren dat een later Parlement geen wetten zou opstellen die niet overeenstemmen met hetgeen in het Gemeenschapsrecht wordt bepaald.

Deze moeilijkheid ontstaat als gevolg van de doctrine van de Soevereiniteit van het Parlement: een parlement kan immers zijn opvolgers niet binden. Aldus zou een wet van een later parlement, al is die onverenigbaar met het Verdrag van Rome of met de regelen van het afgeleid Gemeenschapsrecht, daarop de voorrang krijgen (Lex posterior derogat priori).

Deze toestand is zeker niet nieuw in het Gemeenschapsrecht. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen stelde evenwel, in de zaak Costa t./ E.N.E.L. dat het Verdrag van Rome, in tegenstelling tot andere verdragen, een nieuwe rechtsorde ingesteld heeft, ten behoeve waarvan de Lid-Staten de uitoefening van hun soevereine machten in de bij deze verdragen omschreven gebieden hebben beperkt⁽⁴⁾. De geest en de doestellingen van het Verdrag maken het daarom de Lid-Staten onmogelijk voorrang te geven aan een eenzijdige en latere regel, boven de rechtsorde die ze krachtens het E.E.G.-verdrag aanvaard hebben op basis van wederkerigheid. Een dergelijke latere en eenzijdige wet, onverenigbaar met het doel van de Gemeenschap, zou de ondermijning van de wettelijke basis van de Gemeenschap betekenen. Deze stelling werd door de rechtspraak van verschillende Lid-Staten overgenomen⁽⁵⁾.

De vraag is nu: hoe kan Groot-Brittannië die voorrang verzekeren wanneer, in theorie, Gemeenschapsrecht zoals het overige recht afhankelijk is van elke latere «Act of Parliament», welke krachtens de genoemde regel van de ongeschreven grondwet, de voorrang krijgt op elke vorige wet. Zoals M. Lagrange zegt: «Dans ces conditions deux solutions seulement resteraient ouvertes pour l'Etat considéré, ou bien modifier la Constitution, ou bien dénoncer celui-ci (le traité).»⁽⁶⁾

De « White Paper » van 1967 is deze mening niet toegedaan: « This would not however involve any constitutional innovation. Many of our treaty obligations already impose such restraints — for example the Charter of the United Nations, the European Convention of Human Rights and G.A.T.T. »

Volgens J. Mitchell miskennen de opstellers van de « White Paper » hier evenwel de eigen aard van het Gemeenschapsrecht. De « White Paper » behandelt het E.E.G.-verdrag op dezelfde basis als die andere verdragen maar verliest het essentiële verschil uit het oog: de nieuwe rechtsorde die door de Europese Gemeenschappen wordt verwezenlijkt. Een dergelijke houding is onaanvaardbaar met betrekking tot het Gemeenschapsrecht.

J. Mitchell is er nochtans van overtuigd dat het mogelijk is de wetgevende macht over te dragen op de wijze die het Verdrag van Rome vereist (7). Hij wijst erop dat het niet de eerste maal is dat Groot-Brittannië zich voor een nieuwe rechtsorde geplaatst ziet. Dit was reeds het geval bij de « Act of Union » in 1707, tussen Engeland en Schotland. Van meer belang in de actuele problematiek is de « inter se » doctrine, die de betrekkingen regelde tussen de leden van het Gemeenbest (Statuut van Westminster, 1931). Deze veronderstelde een juridisch systeem dat noch tot de nationale rechtsorde, noch tot de internationale rechtsorde behoorde.

Beide gevallen moeten vermeld worden om ons eraan te herinneren dat de Engelse denkwijze wel vertrouwd is met bepaalde ideeën zoals ze in het Gemeenschapsrecht voorgesteld worden.

De oplossing ligt volgens J. Mitchell in een dieper doordenken over de doctrine van de parlementaire soevereiniteit. Het valt, naar zijn opvatting, immers te betwijfelen of deze doctrine wel bestaat in de vorm waarin ze gewoonlijk naar voor gebracht wordt. Deze overdracht van de wetgevende macht, in het bijzonder, werd zelfs gedeeltelijk aanvaard door de verdediger van de klassieke doctrine, Dicey (8).

Op territoriaal gebied was een dergelijke overdracht reeds mogelijk door artikel 4 van het Statuut van Westminster met betrekking tot de « Commonwealth » en door de daaropvolgende onafhankelijkheidswetten, waarvan de geldigheid om politieke en praktische redenen aanvaard werd. Deze bepalingen ontnemen het Britse Parlement de bevoegdheid de wetgevende macht uit te oefenen voor leden van het Gemeenbest.

Indien één vorm van beperking — territoriaal — aanvaard werd, waarom kan dan ook geen andere beperking — op wetgevend gebied — aangenomen worden?

De politieke noodzaak tot aanpassing is nu, met betrekking tot de toetreding van Groot-Brittannië tot de E.E.G., volgens Mitchell, niet minder dringend.

A. de Smith is het er echter niet mee eens dat een beperking van de parlementaire soevereiniteit op het gebied van het Gemeenschapsrecht gemakkelijk zal aanvaard worden. Beperking van soevereiniteit op territoriaal gebied houdt volgens hem een onderwerping in aan een ander orgaan, daar waar erkennning van de hiërarchische voorrang van het Gemeenschapsrecht een revolutie in de wettelijke opvattingen betekent (9).

J. Mitchell repliceert evenwel dat zelfs de klassieke opvatting reeds inhoudt dat het Parlement zijn soevereiniteit en zijn vrijheid op wetgevend gebied aan een ander orgaan mag overdragen (10). Hier verwijst hij onrechtstreeks naar de Government of Ireland Act, 1920, waarbij Ulster de regeringsmacht in interne zaken kreeg, met een eigen Parlement in Stormont (11). Het Britse Parlement behoudt echter in principe — zelfs in aangelegenheden waar het zijn bevoegdheden overdroeg — de wetgevende macht. Om klaarblijkelijke redenen staat men er zeer afwijzend tegenover, dit principe in de praktijk toe te passen.

Weliswaar betreft het hier nog geen overdracht van wetgevende macht, in de zin van een erkenning van de hiërarchische voorrang van het Gemeenschapsrecht. Het valt ook te betwijfelen of door een overdracht van wetgevende bevoegdheid aan de Gemeenschapsorganen, het Britse Parlement zijn opvolgers geen dusdanige beperking oplegt, die onverenigbaar is met de doctrine in haar klassieke vorm.

J. Mitchell besluit dat de Engelse grondwet en de doctrine van parlementaire soevereiniteit hun oorsprong vinden in een proces van systematisatie en rationalisatie van politieke feiten. Voor R. David evenmin is het ontbreken van een geschreven grondwet een toeval; het politieke leven in Groot-Brittannië wordt geregeld door « gebruiken » die kunnen veranderen in functie van nieuwe omstandigheden (12). Indien dus de politieke omstandigheden veranderen (zoals het geval is bij de toetreding van Groot-Brittannië tot de E.E.G.) dan zal daarmee gelijklopend ook de juridische theorie veranderen.

Het probleem om de juridische structuur van de Gemeenschappen te verzoenen met een « ongeschreven » grondwet is nochtans niet zo onoverkomelijk als men zou kunnen veronderstellen, en hier blijkt de ongeschreven aard van de Engelse grondwet zelfs een voordeel.

Immers zelfs (geschreven) grondwettelijke bepalingen — op het eerste gezicht een grote hulp! — laten niet toe alle problemen te overbruggen. De moeilijkheden waarvoor de Italiaanse Corte Costituzionale in de Costa-E.N.E.L.-zaak (13), of de Franse Conseil d'Etat in Syndicat Général de Fabricants de Semoules de France (14), zich geplaatst zagen, waren te wijten aan omstandigheden vreemd aan de grondwet, zeker in Frankrijk waar de grondwet van 1958 uitdrukkelijk in de voorrang van het verdragsrecht voorziet (15).

G. Bebr verstrekt in dit opzicht een overzicht van een aantal grondwettelijke bepalingen in de Lid-Staten en toont aan dat ze niet allemaal effectief de voorrang van het Verdrag verzekeren (16). De Belgische grondwet erkent de voorrang van internationale verdragen niet expliciet (17). In dit opzicht is het arrest van het Belgische Hof van Cassatie van 27 mei 1971, in de zaak Fromagerie Franco Suisse le Ski, bemerkenswaardig daar het voorrang toekent aan de direct werkende bepalingen van het E.E.G.-verdrag (18).

Het Hof van Cassatie argumenteerde als volgt: Overwegende dat wanneer het conflict bestaat tussen een landsrechtelijke norm en een internationaalrechtelijke norm die rechtstreekse gevolgen heeft in de interne rechtsorde, de door het verdrag bepaalde regel moet voorgaan, (...) dat immers de verdragen die het gemeenschapsrecht hebben in het leven geroepen een nieuwe rechtsorde hebben ingesteld, ten behoeve waarvan de Lid-Staten de uitoefening van hun soevereine machten in de bij deze verdragen omschreven gebieden hebben beperkt; ... »

Het Hof besliste dat de gevolgen van de Belgische wet van 19 maart 1968 waren « stopgezet in zover zij in strijd was met een rechtstreeks toepasselijke bepaling van het bij verdrag bepaald internationaal recht » (19).

Uit dit bondig overzicht blijkt dat de oplossing van een conflict tussen Gemeenschapsrecht en later nationaal recht, aan de hand van de grondwettelijke bepalingen alleen, noodzakelijk tot verschillende resultaten zou leiden. De bindende kracht van het Gemeenschapsrecht zou aldus verschillen van staat tot staat. In dit licht sloot het Hof van Justitie daarom duidelijk de mogelijkheid uit, dat een oplossing voor het conflict zou kunnen gevonden worden in de grondwettelijke bepalingen van de Lid-Staten.

J. Mitchell geeft toe dat het waarschijnlijk gemakkelijker zou zijn in de gegeven omstandigheden de grondwettelijke regelen te herzien. Nochtans kan hetzelfde resultaat ook door andere middelen bereikt worden. Het voordeel van een ongeschreven grondwet houdt immers in dat, wanneer

het kader van de ideeën verandert, de grondwettelijke regels des te gemakkelijker aangepast kunnen worden aan de evolutie van het Gemeenschapsrecht⁽²⁰⁾. Ook andere auteurs zijn het ermee eens dat een zover reikende vernieuwing niet noodzakelijk is⁽²¹⁾. N. March Hunnings sluit zich daarbij aan, maar voegt eraan toe dat het probleem nog een keerzijde heeft, namelijk de vraag naar de democratische controle op de uitoefening van de machten⁽²²⁾. Indien een bepaald gebied niet langer tot de bevoegdheid van de Lid-Staten behoort, is het belangrijk dat de gemeenschapsstructuur in een vervanging van de aldus prijsgegeven waarborgen voorziet⁽²³⁾.

3. Betekent het principe van de voorrang van het Gemeenschapsrecht het prijsgeven van de parlementaire soevereiniteit?

De zienswijze van de regering-Heath wordt naar voor gebracht in de « White Paper » van 1971⁽²⁴⁾: « there is no question of any erosion of essential national sovereignty »⁽²⁵⁾.

Nochtans is er ongetwijfeld een beperking van de machten van het nationale Parlement. Voor de eerste maal moet Groot-Brittannië immers een formeel kader van regelen aannemen, die daarbij nog aanzienlijk verder werden uitgevoerd sinds de verdragsregelen zelf oorspronkelijk werden opgesteld⁽²⁶⁾. Dit neemt niet weg dat de Lid-Staten soevereine staten blijven; ze behouden hun eigen politiek, grondwettelijk en rechtssstelsel, doch op economisch gebied wordt de wetgevende bevoegdheid steeds meer door de Europese Gemeenschappen uitgeoefend. A. de Smith voegt er nog aan toe dat het verlies aan autonomie grotendeels afhankelijk zal zijn van de mogelijkheid om de huidige economische unie te laten uitgroeien tot een betekenisvolle politieke gemeenschap. Indien de inconsequentie van de orthodoxe doctrine van parlementaire soevereiniteit al te duidelijk naar voor zou komen in het kader van een groeiende uitbreiding van het Gemeenschapsrecht, dan zal het begrip zelf, volgens A. de Smith, « drift away into the shadowy background from where it emerged »⁽²⁷⁾.

II. Zal het feit dat Groot-Brittannië een dualistisch land is, de toepassing van de direct werkende bepalingen van het Verdrag in de weg staan?

Voor A. Bettencourt zullen er, aangezien Groot-Brittannië een dualistisch land is en verdragen dus geen bindende kracht op nationaal vlak hebben zonder tussenkomst van de nationale wetgever, ernstige moeilijkheden oprijzen m.b.t. de toepassing van de direct werkende bepalingen van Gemeenschapsrecht⁽²⁸⁾.

Nationale wetgeving is in principe vereist gezien het beginsel in het Engelse recht, dat bepalingen van internationale verdragen anders niet afdwingbaar zijn voor de rechter⁽²⁹⁾.

Zich hierop steunend drukt A. de Smith de vrees uit dat precies de verdragsvoorschriften met directe werking — in die zin dat ze individuele rechten en verplichtingen doen ontstaan die afdwingbaar zijn voor nationale rechtbanken, zelfs zonder tussenkomst van de nationale wetgever — een omzetting in nationale wetgeving zullen moeten ondergaan. Aldus zou Groot-Brittannië op dit punt een asymmetrisch element in het gemeenschapspatroon brengen⁽³⁰⁾.

Is deze vrees gerechtvaardigd? We mogen niet uit het oog verliezen dat er een fundamenteel verschil bestaat tussen het E.E.G.-verdrag en andere internationale verdragen. Het E.E.G.-verdrag onder deze laatste rangschikken betekent de eigen juridische structuur ervan miskennen, en de basis van het verdrag ondermijnen.

Want het Verdrag van Rome is niet alleen een unicum in internationaal en grondwettelijk recht, maar vooral de

basis van een nieuwe verhouding tussen nationale soevereiniteit en supra-nationale ordening. Het brengt de dimensie van een Europese rechtsorde en rekent af met het traditionele begrip van een overeenkomst tussen contracterende staten. De evolutie van de Gemeenschappen wijst eerder op een institutionele dan op een contractuele interpretatie van het Verdrag⁽³¹⁾. Daarom steunt het op een misverstand de verhouding tussen Gemeenschapsrecht en nationaal recht te willen zien in het licht van de traditionele opvattingen.

Logisch gezien, zo men de thesis van een nieuwe rechtsorde aanvaardt (en hoe kan men anders wanneer men kennis neemt van de rechtspraak van het Europese Hof?), is de controverse tussen monistische en dualistische theorieën irrelevant. Deze controverse heeft betrekking op een andere rechtstoestand.

Volgens Mitchell zouden monisme en dualisme toepasselijk zijn op het internationale recht in eigenlijke zin, en zouden als dusdanig niet in aanmerking moeten genomen worden, wat betreft het Gemeenschapsrecht. Nochtans is het duidelijk dat de aanvaarding van het concept van een «nieuwe rechtsorde» gemakkelijker of moeilijker wordt naargelang men de ene of de andere van deze theorieën de voorkeur geeft in het rechtssysteem van elke Lid-Staat⁽³²⁾.

De aanvaarding van deze nieuwe rechtsorde hangt dus voor een groot deel af van de houding van rechtbanken en staten t.o.v. het internationale recht. Groot-Brittannië moet in principe bij de dualistische landen gerekend worden⁽³³⁾.

III. Hoe wordt het Gemeenschapsrecht best in het Engelse rechtssysteem opgenomen?

1. In de bespreking van de doctrine van Parlementaire Soevereiniteit en van de omstandigheid dat Groot-Brittannië tot de dualistische school gerekend wordt, komt ook de volgende vraag naar voor: op welke wijze kan nu de voorrang van het Gemeenschapsrecht verzekerd worden?

Om beide hogergenoemde problemen te overbruggen werden een aantal oplossingen voorgesteld, o.m. de oplossing van de regering, die uiteindelijk door het Parlement werd aanvaard in de European Communities Act 1972.

2. F.A. Trindade neemt enkele voorstellen onder de loupe en daaruit blijkt dat ze niet alle probleemloos zijn⁽³⁴⁾.

Een aantal auteurs zoeken de oplossing op technisch vlak. H. W. R. Wade⁽³⁵⁾ stelt een jaarlijkse European Communities Act voor. Door een dergelijke wet zou het Parlement eens per jaar de voorrang van het Gemeenschapsrecht zo nodig herstellen, en aldus op bepaalde tijdstippen de ondertussen gerezen conflicten oplossen. Daarenboven zou na de toetreding elke Act of Parliament een formule moeten bevatten zoals: « this Act conforms to the European Communities », en aldus de wet ondergeschikt maken aan het Gemeenschapsrecht en de rechter wijzen op zijn plicht de wet verdragsconform uit te leggen en toe te passen. Daarmee gaat ook M. Hunnings akkoord: « include automatically in all statutes a formal clause to the effect that the statute is to be construed as not conflicting with Community law »⁽³⁶⁾.

A. de Smith zoekt eerder de oplossing in wetswijzigingen waar ze noodzakelijk blijken. Hij stelt evenwel ook een algemene Act of Parliament voor, die het wettelijk vermoeden zou vaststellen dat: « legislation and United Kingdom laws are to be so construed and applied as not conflicting with existing Community law »⁽³⁷⁾.

Alle evenwel oplossingen die het normale economische leven wegens rechtsonzekerheid zouden belemmeren, waar het Parlement daarom zeer afwijzend zou tegenover staan⁽³⁸⁾. Nochtans voegt A. de Smith eraan toe dat een herziening van de doctrine van de parlementaire soevereiniteit

wel aan de orde van de dag komt, zo herhaalde tegenstrijdigheden vastgesteld worden, in zover deze doctrine immers eist dat de rechtbanken de meest recente wet toepassen (*lex posterior derogat priori*).

Op technisch vlak vereisen al deze voorstellen weinig of geen grondwettelijke herziening. Maar F.A. Trindade vraagt zich af of de respectievelijk voorgestelde formules voldoende zijn om de vaste gewoonte van de Britse rechters de nationale wetten na te leven, te veranderen, zelfs bij conflict met het Verdrag van Rome of afgeleid Gemeenschapsrecht. De overgang van de doctrine van parlementaire soevereiniteit vergt volgens hem een meer diepgaande grondwettelijke aanpassing⁽³⁹⁾.

Andrew Martin maakt een vergelijking tussen het feit dat het Parlement er destijds van overtuigd werd geen wetten meer uit te vaardigen voor de Dominions (Statuut van Westminster) en de huidige situatie, waar men het Parlement er nu wil van overtuigen geen wetten meer uit te vaardigen op gebieden die liggen binnen de bevoegdheid van de E.E.G.. Daaruit leidt hij af dat het niet onmogelijk is een « constitutional convention » (grondwettelijk gebruik) in het leven te roepen, dat de voorrang van het gemeenschapsrecht zou verzekeren⁽⁴⁰⁾.

Indien het totstandkomen van een dergelijk grondwettelijk gebruik mogelijk is, kan het een aanzienlijke hulp betekenen om de voorrang van het Gemeenschapsrecht te verzekeren. Dit grondwettelijk gebruik moet evenwel volgens F. A. Trindade ondersteund worden door een aangepast parlementair mechanisme om te beletten dat tegenstrijdige wetten toch zouden uitgevaardigd worden.

A. Martin's opvatting is minder aantrekkelijk waar hij de voorrang van latere bepalingen van afgeleid Gemeenschapsrecht bespreekt: « they should rank as ordinary delegated legislation in relation to the statute law of the United Kingdom; they will derive their force from an enactment passed by Parliament. »

Het is reeds moeilijk de voorrang van het Gemeenschapsrecht te stoen op een Act of Parliament; het probleem wordt onoverzichtelijk zo regels van het Gemeenschapsrecht analogisch opgenomen worden in de hiërarchie van het nationale rechtssysteem.

Daarenboven verwaarloost deze oplossing, evenals de « White Paper » van 1967, de eigen aard van het Gemeenschapsrecht: « these instruments, like ordinary delegated legislation, would derive their force under the Law of the United Kingdom from the original enactment passed by Parliament ». Op deze wijze worden twee rechtsorden tot één enkele samengesmolten: de nationale rechtsorde.

Een derde oplossing ziet Mitchell⁽⁴¹⁾ in de herziening van de doctrine van de parlementaire soevereiniteit. Hij steunt zich daarbij op het precedent van de territoriale overdracht van soevereiniteit door art. 4 van het Statuut van Westminster (1931), en de beperkingen voorzien in de Act of Union (1707).

In « L'Adhésion du Royaume Uni au Communauté » schetst hij een ontwerp voor het toetredingsverdrag: « l'acte devrait réaliser un transfert spécifique de compétence législative dans les termes des traités, et, en même temps interdire de légiférer dans les domaines propres du droit communautaire, dans le style de l'article 4 du Statut de Westminster (transfert par interdiction). On devrait ajouter une « clause de primauté » requérant que les juridictions observent et donnent effet au droit communautaire dans la mesure où ceci est requis par ce droit. » Aldus zouden de rechters uitdrukkelijk de bevoegdheid krijgen zich uit te spreken over de geldigheid van een wet, voor zover die in tegenstrijd is met een regel van Gemeenschapsrecht.

Trindade vraagt zich nochtans af, of naast de territoriale begrenzing van soevereiniteit, ook deze nieuwe vorm — op wetgevend gebied — door de rechtbanken zal aange-

nomen worden; hij vreest dat deze gewoon de laatste wet van het Parlement zullen volgen. Zo kan een opdracht aan de rechter om zich uit te spreken over de geldigheid van een dergelijke latere wet, toch moeilijkheden doen oprijzen.

Uiteindelijk zou volgens J. Mitchell de wet aan de « Queen in Council » (de regering) moeten toelaten, art. 189 van het E.E.G.-verdrag⁽⁴²⁾, uit te werken met middelen aan elke situatie aangepast. Deze oplossing heeft het voordeel dat ze de eigen aard van het Gemeenschapsrecht behoudt.

3. The European Communities Act 1972⁽⁴³⁾.

In principe heeft de regering in grote lijnen het voorstel van J. Mitchell gevolgd. De oplossing in het European Communities Act 1972 opgenomen is effectief, zowel in de Engelse grondwettelijke ordening als in de rechtsordering van de E.E.G.

a) De European Communities Act omvat zowel de E.E.G.-verdragen als het Toetredingsverdrag van 22 januari 1972.

De artikelen 2 (1), alsmede 3 (1) en (2) van de Act handelen over het huidige en toekomstige Gemeenschapsrecht met directe werking en over beslissingen van het Hof van Justitie.

Artikel 2 (1) met het begrip « enforceable Community right » maakt de verdragsvoorschriften met directe werking afdwingbaar in Groot-Brittannië⁽⁴⁴⁾: « 2 (1) All such rights, powers, liabilities, obligations and restrictions from time to time created or arising by or under the Treaties, and all such remedies and procedures from time to time provided for by or under the Treaties, as in accordance with the Treaties are without further enactment to be given legal effect or used in the United Kingdom shall be recognised and available in law, and be enforced, allowed and followed accordingly; and the expression « enforceable Community right » and similar expressions shall be read as referring to one to which this subsection applies. »

Dit wordt nog versterkt door artikel 3 (1): « For the purposes of all legal proceedings any question as to the meaning or effect of any of the Treaties, or as to the validity, meaning or effect of any Community Instrument, shall be treated as a question of law (and, if not referred to the European Court, be for determination as such in accordance with the principles laid down by and any relevant decision of the European Court). » Aldus moeten de rechters directe werking geven aan Gemeenschapsrecht, in overeenstemming met de eigen aard ervan.

Artikel 3 (2) legt de rechter nog een bijkomende verplichting op: « Judicial notice shall be taken of the Treaties, of the Official Journal of the Communities and of any decision of, or expression of opinion by, the European Court on any such question as aforesaid ». Door de uitdrukking « expression of opinion » wordt — zij het dan niet uitdrukkelijk — de procedure van art. 177 van het E.E.G.-verdrag opgenomen⁽⁴⁵⁾.

Het probleem van het toekomstige Gemeenschapsrecht, dat geen directe werking heeft, wordt opgelost door een aangepast mechanisme in het kader van de bestaande wetgevende technieken. Artikel 2 (2) voorziet in een eenvoudige methode: « Subject to Schedule 2 to his Act, at any time after its passing Her Majesty may by Order in Council, and any designated Minister or department may by regulations, make provision (a) for the purpose of implementing any Community obligation of the United Kingdom, or of enabling any rights enjoyed or to be enjoyed by the United Kingdom, under or by virtue of the Treaties to be exercised; or b) for the purpose of dealing with matters arising out of or related to any such obligation or rights or the coming into force, or the operation from time to time, of subsection (1) above; and in the exercise of any statutory power or duty, including any power to give directions or to legislate by means of orders, rules, regulations

or other subordinate instrument, the person entrusted with the power or duty may have regard to the objects of the Communities and to any such obligation or rights as aforesaid.»⁽⁴⁶⁾

Verder bepaalt het artikel dat elke persoon, bevoegd inzake gedelegeerde wetgeving (bijvoorbeeld de Minister daartoe door een wet gemachtigd), rekening moet houden met verdragsverplichtingen. Aldus wordt gepoogd elke moeilijkheid in verband met het niet direct werkende Gemeenschapsrecht op te lossen, zonder daarom de geldigheid van de gedelegeerde wetgeving te betwisten waar er geen tegenstrijdigheid is.

b) Zijn aldus de moeilijkheden voorspruitend uit de dualistische leer overbrugd?

De eigen aard en werkwijze van het Gemeenschapsrecht bleef onaangeroerd en werd benadrukt door de woorden «as in accordance with the Treaties» in artikel 2 (1); het Gemeenschapsrecht wordt aldus afgescheiden van het internationale recht. Het is in een dualistisch land immers belangrijk het E.E.G.-verdrag te onderscheiden van andere internationale verdragen.

Hebben de bepalingen in de «European Communities Act» ook de moeilijkheden opgelost die oprezen onder de doctrine van Parlementaire Soevereiniteit? Het probleem was hier de voorrang te verzekeren op latere Engelse wetgeving. Opmerkelijk is wel dat die voorrang niet uitdrukkelijk toegekend wordt. De onwaarschijnlijke juridische doeltreffendheid van een dergelijke uitdrukkelijke erkenning weegt evenwel niet op tegen de onjuiste argumenten die tegenstanders van de toetreding uit die verklaring zouden putten (zie supra).

De vraag wordt nochtans gedeeltelijk beantwoord door de volgende artikelen:

— Artikel 2 (4): «The provision that may be made under subsection (2) above (d.i. de gedelegeerde wetgeving) includes... any such provision (of any such extent) as might be made by Act of Parliament, and any enactment passed or to be passed, other than one contained in this Part of this Act, shall be construed and have effect subject to the foregoing provisions of this section...». Dit artikel rekent af met het probleem van de herziening of wijziging van een Act of Parliament, en dat van gedelegeerde wetgeving in art 2 (2). Het houdt tevens in dat de gedelegeerde wetgeving door de uitvoerende macht uitgevaardigd op grond van artikel 2 (2) ook een Act of Parliament mag wijzigen of opheffen voor zover hij in strijd is met het Gemeenschapsrecht⁽⁴⁷⁾.

— Artikel 2 (1) bevat reeds het element van voorrang⁽⁴⁸⁾. Het zegt niet dat het parlement geen wet mag uitvaardigen die in tegenstrijd is met verdragsverplichtingen. Het ontnemt echter elke uitwerking aan een zulkdanige wet door een controle op de wijze waarop de bevoegde organen — de rechtbanken — ze moeten interpreteren. De toekomstige wet is aldus niet ongeldig maar de gevolgen ervan worden beperkt⁽⁴⁹⁾.

Het blijft nu een afwachten naar de houding van de Engelse rechters op dit punt. We kunnen uiteraard niet met zekerheid zeggen of rechters nog onvoorwaardelijk de wil van het Parlement, uitgedrukt in de laatste wet, zullen volgen, dan wel of ze het principe van de voorrang van het Gemeenschapsrecht, zoals het bepaald werd door het Hof van Justitie, zullen aanhangen.

Zo mogen we evenmin uit het oog verliezen dat het streven van de rechters, in de andere Lid-Staten, naar een erkenning van de voorrang van het Gemeenschapsrecht, wel uitgesproken is maar niet eensgezind⁽⁵⁰⁾. Dit streven wordt versterkt door een aantal grondwettelijke bepalingen, en wint dagelijks veld door beslissingen van het Hof van Justitie en van nationale rechters, zoals deze van het Hof van Cassatie in de zaak Franco-Suisse le Ski⁽⁵¹⁾.

Nochtans is het duidelijk dat de nationale rechtbanken niet altijd het Gemeenschapsrecht toegepast hebben wanneer er tegenstrijdigheid was met een latere nationale wetgeving. De Franse Conseil d'Etat in de Semoules-zaak⁽⁵²⁾ gaf de voorkeur aan een latere nationale ordonnantie boven een eerdere andersluidende bepaling van Gemeenschapsrecht, hoewel art. 55 van de Franse grondwet de voorrang van het verdragsrecht erkent. Het Hof van Beroep te Rome in de Salgoi zaak verklaarde dat directwerkende bepalingen in principe moeten toegepast worden, tenzij de wetgever ondubbelzinnig laat blijken dat dit niet het geval mag zijn⁽⁵³⁾.

F.A. Trindade drukt de hoop uit dat de Engelse rechter zijn collega in het Belgische Hof van Cassatie zal volgen en niet de Franse Conseil d'Etat in de Semoules-zaak.

IV. Besluit.

Juridisch gezien brengt de European Communities Act een bevredigende oplossing, die de eigen aard van het Gemeenschapsrecht eerbiedigt. Daarmee komt Groot-Brittannië ook politiek op ondubbelzinnige wijze haar verdragsverplichtingen na.

Hierboven werd er reeds de nadruk op gelegd dat ook de nationale rechtbanken organen van de nieuwe rechtsorde van de E.E.G. zijn geworden. Daar de aanvaarding van deze rechtsorde geen kwestie van louter dogmatische aard is, opent dit voor de Engelse rechters de mogelijkheid om volledige uitwerking aan het Gemeenschapsrecht te geven⁽⁵⁴⁾. De rechtbanken dragen hier een zware verantwoordelijkheid.

Anne-Marie DE CLERCQ.
Stud. iur., R.U.G.

(1) Dicey: Law of the Constitution, Chap. I.

(2) J. Mitchell: L'adhésion du Royaume-Uni aux Communautés. - Cah. de Droit Européen (1970), blz. 354.

(3) Legal and Constitutional Implications of United Kingdom Membership of the European Communities (1967), Cmnd. 3301.

(4) Costa t. E.N.E.L. arrest, 25 juni 1964, Jur. vol. X, blz. 1255; zie ook 26/62, 5 feb. 1963, Jur. 1963, vol. IX, blz. 5, prejudiciële vraag voorgelegd door de Nederlandse Tariefcommissie (zaak van Gend & Loos).

(5) Bijvoorbeeld: Cass. (B), 27 mei 1971, R.W., 1971-1972, 424.

(6) Recueil de la Jurisprudence de la Cour: X, 3, 1180-1181.

(7) J. Mitchell heeft zijn stelling verdedigd in de volgende artikels: The White Paper on the legal and Constitutional implications of United Kingdom Membership of the European Communities, C.M.L. Rev. (1967-68); L'adhésion du Royaume-Uni aux Communautés, (Cah. de Droit Européen 1970); en British Law and British Membership, Europa-recht (april/juni 1971).

(8) Dicey: Law of the Constitution (10e uitg.), 68-9.

(9) A. de Smith: The Constitution and the Common Market, a Tentative Appraisal, 34, Modern Law Review (M.L.R.), 1971, blz. 613.

(10) J. Mitchell: British Law and British Membership, Europarecht (1971), blz. 103.

(11) Anson: The Government of Ireland Bill and the Sovereignty of Parliament.

(12) R. David: Le Droit Anglais, 1965, blz. 83.

(13) Costa t. E.N.E.L., 7 maart 1964; Foro It. 1964, I kol., 465; (1964), C.M.L. Rev., blz. 435-437. Het grondwettelijk hof stelde dat de vraag naar de ongrondwettelijkheid niet ter zake was bij een conflict tussen een verdragsvoorschrift en een latere nationale wet, daar volgens de principes van de opeenvolging der wetten in de tijd een latere wet steeds de voorrang krijgt op een voorgaande.

(14) Syndicat général de fabricants de Semoules de France, C.E. 22 oktober 1970. 24 A.J.D.A. 1968, 235 e.v. en Rec. Dalloz (J) 1968, 285 e.v.

(15) De Italiaanse grondwet laat overdracht van soevereine macht aan internationale organisaties toe, maar verzekert de voorrang niet.

Art. 11: ... overdracht van soevereiniteit op basis van gelijkheid met andere staten is mogelijk, voor zover dit noodzakelijk is voor een orde die vrede en recht tussen de staten verzekert.

Art. 55 van de Franse grondwet: « Les traités ou accords régulièrement ratifiés ou approuvés, ont, dès leur publication une autorité supérieure à celle des lois, sous réserve, pour chaque accord ou traité, de son application par l'autre partie. »

(16) G. Bebr: Law of the European Communities and municipal law, 34, M.L.R., Sept. 71, blz. 485-489.

(17) Art. 25bis: De uitoefening van bepaalde machten kan door een verdrag of door een wet worden opgedragen aan volkenrechtelijke instellingen.

(18) G. Schrans, Europees Economisch Recht, 1972, blz. 90-101.

(19) Cass., 27 mei 1971. R.W., 1971-1972, 424 e.v.; zie ook J.T., 1971, 460 e.v. de conclusie v. Proc. Gen. Ganshof van der Meersch.

(20) Mitchell: The White Paper on the legal constitutional implications of United Kingdom Membership of the European Communities, C.M.L., Rev. (1967-68).

(21) Bijvoorbeeld A. de Smith: The Constitution and the Common Market: a Tentative Appraisal: M.L.R., nov. 72, 609; en Wade: Sovereignty and the European Communities, Law Quarterly Review (L.Q.R.), jan. 72.

(22) N. March Hunnings: Constitutional implications of Joining the Common Market, C.M.L.R. ev. 50, 60, (1968-69), blz. 55.

(23) Sommige tegenstanders van de toetreding maakten dankbaar gebruik van dit argument: zo bijvoorbeeld Dr. Jay: « The constitution of the E.E.G. as it now stands is in the opinion of a great many people in Britain too undemocratic to be acceptable. The British public are not prepared to hand over irrevocably to an outside body in no way elected by the British public, the power to make decisions having the force of law over internal affairs in their own country. » Institut d'Etudes Européennes, U.L.B. (1968): Les Communautés dans l'Europe, L'adhésion de la Grande Bretagne aux Communautés, blz. 54.

(24) The United Kingdom and the European Communities, Cmnd 4715, H.M.S.O., July 1971, para 29.

(25) Dat niet iedereen daarvan overtuigd was getuigt de opmerking van een kamerlid in het groot Debat: « We are abolishing Parliament at Westminster and transferring its powers to Brussels. » Sir Robert Turton, H.C. Deb., Vol. 823, col. 974.

(26) Mitchell, Kuipers en Gall: Constitutional Aspects of the Treaties, C.M.L. Rev. 1972, blz. 134-135.

(27) A. de Smith: The Constitution and the Common Market: a Tentative Appraisal M.L.R., Nov. 71, 609 en 613.

(28) A. Bettencourt, toen Frans staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, vertolkte de opinie van zijn regering op een colloquium te Rouen over « The Legal Effects of British Entry into the Common Market », 11 nov. 1967.

(29) D.i. de theorie van het dualisme volgens dewelke de norm van volkenrecht slechts ontstaat door erkenning vanwege de Staten. Daarnaast staat de theorie van het monisme: het volkenrecht heeft een primaat, een hogere gelding dan het nationaal recht: Van Bogaert, Beginselen van het volkenrecht, blz. 23-25.

Zie ook D. Lasok & J.W. Bridge, Introduction to the Law and Institutions of the European Communities, London, 1973, blz. 219-220.

(30) A. de Smith: The Constitution and the Common Market, a Tentative Appraisal M.L.R., Nov. 72.

(31) K.R. Simmonds: — Legal Problems. — Institut d'Etudes Européennes. — U.L.B., Les Communautés dans l'Europe, l'adhésion de la G.B. aux Communautés (1968). Zie ook H.P. Ipsen, Aktuelle Fragen des Europäischen Gemeinschaftsrechts (1964) 1-17 en 25-26; Tye relationship between the Law of the European Communities and National Law (1964-65) 2 C.M.L. Rev., 379, 397.

En Constantinides-Megret; Le Droit de la Communauté économique européenne et l'ordre public des Etats Membres (1967).

(32) Mitchell: L'adhésion du Royaume-Uni aux Communautés, Cah. de Droit Européen, blz. 359.

(33) Zie bijvoorbeeld de beslissing in Republic of Italy v. Hambros Bank Ltd., (1950), 1, Ch. 314-328.

(34) F.A. Trindade: Parliamentary Sovereignty and Primacy of European Community Law, M.L.R. (1972), blz. 379-390.

(35) H.W.R. Wade, Sovereignty and the European Communities, 88 L.Q.R. (1970), 1, 4.

(36) N. March Hunnings, Constitutional Implications of Joining the Common Market, C.M.L. Rev. 50, 60 (1968-69), blz. 58.

(37) A. de Smith: The Constitution and the Common

Market: a Tentative Appraisal, M.L.R., blz. 612.

(38) Mitchell, Kuipers en Gall: Constitutional aspects of the Treaty and legislation relating to British Membership, C.M.L. Rev. 1972, blz. 136.

(39) F.A. Trindade: Parliamentary Sovereignty and the Primacy of European Community Law, M.L.R., July 72, blz. 382.

(40) Andrew Martin: The Accession of the United Kingdom to the European Communities: Jurisdictional problems, C.M.L. Rev. (68-69), blz. 17.

(41) Mitchell's zienswijze vinden we in: « What do you want to be inscrutable for, Marcia, C.M.L. Rev., (67-68), 112, 119-121; L'Adhésion du Royaume-Uni aux Communautés, 6, Cah. de Droit Européen (1970), 251-53 e.v. en British Law and British Membership (1971), Europarecht, 97-118.

(42) Art. 189: Een verordening heeft een algemene strekking, zij is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke Lid-Staat. Een richtlijn is verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke Lid-Staat waarvoor zij bestemd is, doch aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen. Een beschikking is verbindend in al haar onderdelen voor degenen tot wie ze uitdrukkelijk is gericht. Aanbevelingen en adviezen zijn niet verbindend.

(43) Wet van 17 oktober 1972; zie hiervoor de uitstekende bespreking door Mitchell, Kuipers en Gall: Constitutional Aspects of the Treaty and legislation relating to British Membership, C.M.L. Rev. 1972, blz. 137-141; en Edward H. Wall: European Communities Act 1972 (London 1973). De tekst van de Act vindt men b.v. in Sweet & Maxwell's European Community Treaties (ed. K.R. Simmonds), London, 1972, blz. 309 e.v.

(44) E. Wall, European Communities Act 1972 (1973), blz. 20.

(45) Art. 177: « Het Hof van Justitie is bevoegd, bij wijze van prejudiciële beslissing een uitspraak te doen,

a) over de uitlegging van het Verdrag;

b) over de geldigheid en de uitlegging van de door de Instellingen van de Gemeenschap verrichte handelingen;

c) over de uitlegging van de statuten van bij besluit van de Raad ingestelde organen wanneer die statuten daarin voorzien. »

De verdere uitwerking van deze procedure werd in Groot-Brittannië verzekerd door The Criminal Appeal (References to the European Court), Rules 1972 en door The Crown Court (References to the European Court), Rules 1972, beide van 21 november 1972.

(46) Aan dit voorschrift werd thans uitvoering gegeven door The European Communities (Designation) Order 1972, van 28 november 1972.

(47) D. Lasok & J.W. Bridge, op. cit., blz. 222.

(48) Aldus ook Minister Rippon in The House of Commons op 15 februari 1972, gec. door: P. Mathijssen, A guide to European Community Law, London/New York, 1972, p. 12.

(49) Mitchell, Kuipers en Gall, Constitutional Aspects of the Treaty and legislation relating to British Membership, C.M.L. Rev. (1972), blz. 141, 147; D. Lasok & J.W. Bridge, op. cit., blz. 229. Vgl. met het arrest van 27 mei 1971 van het Belgische Hof van Cassatie (supra).

(50) F.A. Trindade, Parliamentary Sovereignty and the Primacy of European Community Law, M.L.R., blz. 377 - 378 en 395.

(51) Zie supra.

(52) Zie supra.

(53) Salgoil t. Italiaans Ministerie van Buitenlandse Handel (1970), 13/63, Jurisprudentie, XIV, p. 631 e.v., Vgl. met het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 4 maart 1970 in de zaak Fromagerie Franco-Suisse le Ski, J.T., 1970, blz. 413, en de kritiek van G. Schrans in op. cit., blz. 97-99, en in S.E.W., 1970, blz. 518 en volg.

(54) Kenschetsend in deze kontekst is de argumentatie van het Court of Appeals te Londen, 10 mei 1971, in de zaak Blackburn v. Attorney General: « It was legal theory that one Parliament could not bind another and that no Act was irreversible; but legal theory did not always march alongside political reality.

« Whatever the theory of Parliament not being able to reverse itself, the matter could only be tested as and when the time came. His Lordship did not envisage that if we went into the Treaty of Rome Parliament would reverse it, but the time to consider that was when Parliament sought to reverse it. »

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

3e Kamer. — 9 november 1972.

Voorzitter : M. H.A. Wauters.
Raadsheer-verslaggever : M. A. Meeùs.
Advocaat-generaal : M. H. Lenaerts.
Advocaat : Mr. A. Houtekier.

Hoven en rechtbanken. — Onverenigbaarheden. — Art. 297 Ger. W. — Vertegenwoordiging van een partij door een raadsheer in sociale zaken.

Art. 297 Ger. W. bepaalt dat de leden van de hoven, rechtbanken, parketten en griffies mondeling noch schriftelijk de verdediging van de partijen mogen voeren en dat zij hun geen consult mogen geven.

In een geding voor het Arbeidshof te Gent werd een partij vertegenwoordigd door een raadsheer in sociale zaken bij het Arbeidshof te Brussel en door een andere persoon. De procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent voorzag zich tegen het door het Arbeidshof gewezen arrest in cassatie op grond dat art. 297 Ger. W. miskend werd.

1. *De voorziening is ontvankelijk, aangezien de aangevoerde miskening van de in de art. 297 gestelde regel de openbare orde in gevaar kan brengen door een toestand die moet worden verholpen, en de wettelijkheid van de beslissing kan aantasten, zelfs indien de partij die met miskening van bedoeld artikel werd vertegenwoordigd, door een andere persoon regelmatig werd vertegenwoordigd.*

2. *Art. 300, lid 2, Ger. W., dat de raadsheren en rechters in sociale zaken en de rechters in handelszaken onderwerpt aan dezelfde onverenigbaarheden als de werkende rechters, maakt hierop drie uitzonderingen, maar onder die uitzonderingen komt er geen voor op art. 297.*

Uit de uitzondering die art. 300, lid 2, 1°, maakt op art. 293, lid 2, volgt niet dat de raadsheren en rechters in sociale zaken een bezigheid mogen verrichten, die door een andere wetsbepaling wordt verboden.

Art. 300, lid 1, maakt een uitzondering op art. 297 voor advocaten en notarissen die plaatsvervangend rechter zijn, maar art. 300, lid 2, houdt een dergelijke uitzondering niet in voor de raadsheren en rechters in sociale zaken.

Coöp. V. Sociaal Medisch Instituut der Zuiderkempen t./Vervloesem.

Gelet op het bestreden arrest, op 26 januari 1972 door het Arbeidshof te Gent, afdeling Gent, gewezen ;

Over het middel van niet-ontvankelijkheid van de voorziening door Vervloesem Maria opgeworpen en hieruit afgeleid dat nu zij luidens het arrest door Purnelle Madeleine regelmatig werd vertegenwoordigd, de openbare orde de tussenkomst van het openbaar ministerie niet vergt met betrekking tot de beschikking over de regelmatigheid van haar vertegenwoordiging door Deluster Firmin, raadsheer in sociale zaken bij het Arbeidshof te Brussel, en over het middel van niet-ontvankelijkheid van de eerste drie middelen door Vervloesem Maria opgeworpen en hieruit afgeleid dat gezegde beschikking betreffende haar vertegenwoordiging door Purnelle Madeleine volstaat om het beschikkend gedeelte van het arrest te rechtvaardigen en dat dienvolgens bedoelde middelen, die alleen gericht zijn tegen de beschikking van het arrest over haar vertegenwoordiging door Deluster Firmin, zonder belang zijn :

Overwegende dat artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de leden van de hoven, rechtbanken, parketten en griffies mondeling noch schriftelijk de verdediging van de partijen mogen voeren en dat zij hun geen consult mogen geven ;

Overwegende dat de in dit artikel gestelde regel overgenomen werd van artikel 177, lid 1, van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting, dat zelf zijn oorsprong vond in artikel 86 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering ;

Overwegende dat bedoelde regel, zoals door de voorbereiding van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering bevestigd wordt, tot doel heeft niet alleen de onafhankelijkheid van de leden van de hoven en rechtbanken te vrijwaren door te vermijden dat zij in rechte zouden optreden voor een in een geding betrokken partij, maar ook het vertrouwen in de rechterlijke macht te behouden, door het vermoeden van bereidwilligheid van het gerecht tegenover sommige partijen te voorkomen dat in de geest van de andere partijen en van derden zou kunnen ontstaan, indien een lid van de rechterlijke macht in rechte zou optreden om de vertegenwoordiging en de verdediging van een partij op te nemen ;

Overwegende derhalve dat de door het openbaar ministerie aangevoerde miskening van de in artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek gestelde regel de openbare orde in gevaar kan brengen door een toestand die moet worden verholpen en de wettelijkheid van de beslissing kan aantasten, zelfs indien de partij die met miskening van bedoeld artikel werd vertegenwoordigd, door een andere persoon regelmatig werd vertegenwoordigd ;

Dat de middelen van niet-ontvankelijkheid derhalve niet kunnen worden aangenomen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 293, lid 2, 297, 300 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na te hebben gezegd dat ingevolge de verwijzing in artikel 300, lid 2, 1°, naar artikel 293, lid 2, de verbodsbepaling van deze laatste wetsbepaling niet geldt voor de werkende of plaatsvervangende raadsheer in sociale zaken, overgaat tot een nieuwe en andersluidende interpretatie van dezelfde wetteksten en beschouwt dat de opheffing van de algemene verbodsbepaling, voorgeschreven door artikel 293, lid 2, ieder ambt uit te oefenen in een representatieve organisatie van werknemers, zelfstandigen of werkgevers of in een instelling die deelneemt aan de uitvoering van de wetgeving inzake maatschappelijke zekerheid, noodzakelijk in zich sluit dat, evenals voor de advocaten, iedere andere verbodsbepaling, en ondermeer deze van artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek, welke de uitoefening van dat ambt geheel of gedeeltelijk onmogelijk zou maken, opgeheven wordt ;

terwijl, eerste onderdeel, overeenkomstig een algemene wettelijke en trouwens traditionele nationale rechtsregel, de met een jurisdictionele macht beklede ambtenaar of magistraat slechts in die gevallen de gerechtelijke vertegenwoordiging en verdediging van een partij kan waarnemen, wanneer dit door de wetgever is overwogen en uitdrukkelijk is voorgeschreven ; dat het Gerechtelijk Wetboek in dit opzicht een strakkere houding huldigt dan de voorgaande wetgeving op de rechterlijke organisatie en de tekst niet herneemt van artikel 177, lid 2, van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting ; dat geen expliciete wetsbepaling voorschrijft dat het de werkende raadsheer in sociale zaken toegelaten is een gedingvoerende partij in rechte te vertegenwoordigen, haar zaak te pleiten of haar verdediging voor het gerecht waar te nemen ; dat de op-

heffing van een verbodsbepaling de opheffing niet in zich sluit van andere verbodsbepalingen die op andere gronden en om andere redenen zijn ingevoerd ; dat door anders te beslissen de bestreden beschikking de draagwijdte van artikel 300, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek miskent,

tweede onderdeel, de regelen van onverenigbaarheid opgenomen in afdeling I van hoofdstuk II, boek II, titel I, van deel II van het Gerechtelijk Wetboek, worden bepaald enerzijds ten opzichte van de uitoefening van het gerechtelijk ambt zelf, en anderzijds ten opzichte van het lidmaatschap in de hoven, rechtbanken, parketten en griffies; dat met betrekking tot de gerechtelijke ambten een onderscheid gemaakt wordt tussen alle ambten bij alle gerechten behoudens de arbeidsgerechten enerzijds, en dezelfde ambten bij de arbeidsgerechten anderzijds, gezien deze laatste ambten bovendien niet mogen samengaan met een functie in een representatieve organisatie van werknemers, zelfstandigen of werkgevers tenzij deze functie enkel verband houdt met de belangen van de personen die gerechtelijke ambten bekleden ; dat de opheffing van deze bijzondere verbodsbepaling ten aanzien van de rechters en raadsheren in sociale zaken deze laatsten enkel terugstelt in dezelfde situatie als de leden van de andere hoven en rechtbanken ; dat al deze leden onderworpen zijn aan de bijzondere overeenbarigheden bepaald bij de artikelen 297, 298 en 299 van het Gerechtelijk Wetboek, zodat in strijd met de bestreden beslissing, deze ook toepasselijk zijn op de raadsheren en rechters in sociale zaken :

Overwegende dat artikel 300, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de werkende en plaatsvervangende raadsheren in sociale zaken, rechters in sociale zaken en rechters in handelszaken aan dezelfde regels van onverenigbaarheid als de werkende rechters onderworpen zijn en vervolgens drie uitzonderingen op deze regel opsomt ; dat onder die uitzonderingen er geen voorkomt op het reeds genoemde artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat artikel 300, lid 2, 1°, weliswaar bepaalt dat de raadsheren en rechters in sociale zaken niet onderworpen zijn aan de regels van onverenigbaarheid die gesteld zijn in artikel 293, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij bepaald wordt dat de ambten van de rechterlijke orde, wanneer ze in een arbeidsgerecht worden uitgeoefend, onverenigbaar zijn met ieder ambt in een representatieve organisatie van werknemers, zelfstandigen of werkgevers of in een instelling die deelneemt aan de uitvoering van de wetgeving in zake maatschappelijke zekerheid ;

Dat uit deze enkele bepaling evenwel niet volgt dat de raadsheren en rechters in sociale zaken in de uitoefening van een ambt dat zij in een van de in artikel 293, lid 2, genoemde organisaties of instellingen waarnemen, een bezigheid mogen verrichten die hun door een andere wetsbepaling wordt verboden ;

Overwegende dat, terwijl artikel 300, lid 1, van het Gerechtelijk Wetboek, luidens hetwelk de plaatsvervangende rechters het beroep van advocaat of notaris mogen uitoefenen, er uitdrukkelijk bijvoegt dat zij de bezigheden mogen uitoefenen die hun daardoor geoorloofd zijn, wat duidelijk wijst op een uitzondering op artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek, lid 2 van gezegd artikel 300 dergelijke bepaling niet inhoudt voor de raadsheren en rechters in sociale zaken ;

Overwegende dat de bovenvermelde reden van openbare orde, die ten grondslag liggen aan de door artikel 297 van het Gerechtelijk Wetboek gestelde regel, niet toelaten, buiten een uitdrukkelijke wetsbepaling, een uitzondering op deze regel aan te nemen ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter worde beslist ;

Verwijst de zaak naar het Arbeidshof te Brussel.

NOOT. — Een op 29 mei 1972 ingediend wetsontwerp beoogt de wijziging van sommige wetsbepalingen betreffende onverenigbarheden. Het wijzigt echter niets aan de in vorenstaande arrest behandelde regels. Er wordt voorgesteld in art. 293, tweede lid, de woorden « of in een instelling die deelneemt aan de uitvoering van de wetgeving inzake maatschappelijke zekerheid » te schrappen. Verder wordt art. 300 aangevuld met een bepaling die de raadsheren of rechters in sociale zaken en de rechters in handelszaken toestaat bezoldigde openbare functies of ambten van administratieve aard uit te oefenen, en met een bepaling die de raadsheren of rechters in sociale zaken (niet de rechters in handelszaken) toestaat een aantal politieke mandaten uit te oefenen (Doc. Kamer, 1971-72, nr. 255-1. In het aanvullend verslag Dejardin wordt o.m. gezegd : « De Minister van Justitie verwijst naar de huidige toestand. De magistraten achten zich gelukkig dat er rechters in sociale zaken naast hen zitting hebben om hen bij te staan (...). De Minister vraagt de Commissie met nadruk geen geloof te hechten aan de bedekte aantijgingen waarbij wordt beweerd dat de magistratuur op die manier verpolitiekt wordt ». (Doc. Kamer, 1871-72, nr. 255-4, blz. 2).

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 15 december 1972.

Voorzitter : Ridder J. Rutsaert.

Raadshere-verslaggever : M. A. de Vreese.

Advocaat-generaal : M. L. Depelchin.

1. Verzekeringen. — Civielrechtelijke aansprakelijkheid. — Motorrijtuigen. — Eigen recht van de wet van 1 juli 1956.
2. Bevoegdheid. — Gerechtelijk recht. — Vordering van een verzekeringsmaatschappij, gesubrogeerd in de rechten van haar verzekerde. — Op grond van art. 6 van de wet van 1 juli 1956. — Rechtbank van koophandel.
3. Cassatie. — Vernietiging van een beslissing van de arrondissementrechtbank. — Verwijzing.

1. *Het vorderingsrecht dat art. 6 van de wet van 1 juli 1956 aan de benadeelde tegen de verzekeraar toekent, is een rechtstreeks en, ten overstaan van het vorderingsrecht tegen de verzekerde, autonoom vorderingsrecht.*

De op grond van art. 6 aangesproken verzekeraar treedt op krachtens een wettelijke verplichting die de verzekeringsovereenkomst met zich brengt.

2. *Wanneer een verzekeringsmaatschappij, als gesubrogeerde in de rechten van haar benadeelde verzekerde, tegen de verzekeringsmaatschappij van de schadeverwekkende derde het vorderingsrecht uitoefent, dat art. 6 van de wet van 1 juli 1956 aan de benadeelde toekent, is het geschil een geschil tussen kooplieden en betreft het de wettelijke gevolgen van een handeling, een verzekeringsovereenkomst door een onderneming van verzekeringen aangegaan, die de wet als een daad van koophandel aanmerkt. Krachtens art. 573, 1° Ger. W. is de rechtbank van koophandel bevoegd om van het geschil kennis te nemen.*

3. *Als het Hof van cassatie een beslissing van de arrondissementrechtbank betreffende de bevoegdheid vernietigt, verwijst het de zaak overeenkomstig art. 660 Ger. W. naar de bevoegde rechter.*

Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent in de zaak van de N.V. Les Assurances Nationales t./ de N.V. La Royale Belge.

Gelet op het bestreden vonnis, op 17 mei 1972 door de Arrondissementsrechtbank te Oudenaarde gewezen ;

Gelet op het verzoekschrift tot cassatie, door de Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent krachtens artikel 642 van het Gerechtelijk Wetboek tegen voormeld vonnis ingediend ;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 573 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd door artikel 4 van de wet van 24 juni 1970 tot wijziging van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek ;

doordat het bestreden vonnis de rechtbank van eerste aanleg bevoegd verklaart om kennis te nemen van de rechtstreekse vordering tot schadevergoeding, door de naamloze vennootschap « Les Assurances Nationales », gesubrogeerd in de rechten van haar verzekerde, op grond van artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering in zake motorrijtuigen, tegen de naamloze vennootschap « La Royale Belge », verzekeraar van de schadeverwekkende verzekerde, ingesteld ;

terwijl de rechtstreekse vordering die de benadeelde, krachtens een recht dat de wet hem toekent, tegen de verzekeraar van de verzekerde-schadeverwekker instelt, uitsluitend tot doel heeft van de verzekeraar te bekomen dat hij zijn contractuele verplichting tegenover zijn verzekerde zou nakomen en derhalve de door het slachtoffer ten gevolge van diens foutieve handelwijze opgelopen schade zou vergoeden, dienvolgens steunt op de verzekeringsovereenkomst en op de door de verzekeraar onderschreven verplichting zijn verzekerde te waarborgen tegen de nadelige gevolgen van handelingen die zijn burgerlijke aansprakelijkheid zouden medebrengen ;

terwijl de benadeelde wettelijk gerechtigd is rechtstreeks aanspraak te maken op de verzekeringsverplichtingen van de verzekeraar en de grondslag van zijn rechtsvordering het verzekeringscontract is ;

terwijl, nu het toestaan van een dergelijk contract door een verzekeringsondernemer een specifieke handelsdaad uitmaakt, de rechtsvordering die tot doel heeft dergelijk contract te doen toepassen, krachtens voormeld artikel 573 in de materiële bevoegdheid valt van de rechtbanken van koophandel ;

Overwegende dat de vordering die de naamloze vennootschap « Les Assurances Nationales », als gesubrogeerde in de rechten van haar verzekerde tegen de naamloze vennootschap « La Royale Belge » instelde, de uitoefening is van het eigen vorderingsrecht dat artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering in zake motorrijtuigen, aan de benadeelde tegen de verzekeraar toekent ;

Overwegende dat dit rechtstreeks en, ten overstaan van het vorderingsrecht tegen de verzekerde, autonome vorderingsrecht van de benadeelde tegen de verzekeraar, zijn rechtsgrond vindt in de verplichting waartoe de verzekeraar, krachtens voormeld artikel 6, rechtstreeks tegenover de benadeelde gehouden is, namelijk de verplichting de benadeelde de schade te vergoeden die hij heeft ondergaan en waarvoor de verzekerde aansprakelijk is ;

Overwegende dat die verplichting van de verzekeraar tegenover de benadeelde ontstaat zodra de verzekeraar met de verzekerde een verzekeringsovereenkomst heeft gesloten welke diens aansprakelijkheid dekt, en voortduurt zolang die verzekeringsovereenkomst bestaat ;

Overwegende dat het welslagen van voormelde vordering weliswaar afhankelijk is van het bewijs van de schuld van de verzekerde van de aangesproken verzekeraar en van

het oorzakelijk verband tussen die schuld en de schade ;

Dat zulks echter zo is omdat alleen dan de verzekeraar door de verzekeringsovereenkomst tot waarborg gehouden is ;

Overwegende dat de verbintenis waarvan de uitvoering wordt gevorderd echter haar juridische grondslag vindt, niet in de quasi-delictuele fout van de verzekerde, doch in de verzekeringsovereenkomst aan het bestaan waarvan de wet voormelde verplichting van de verzekeraar tegenover de benadeelde vasthecht ;

Dat de rechtstreeks aangesproken verzekeringsmaatschappij optreedt krachtens een wettelijke verplichting die de verzekeringsovereenkomst met zich brengt ;

Overwegende dat het onderhavig geschil derhalve een geschil is tussen kooplieden en de wettelijke gevolgen betreft van een handeling, een verzekeringsovereenkomst door een onderneming van verzekeringen aangegaan, die de wet als een daad van koophandel aanmerkt en waarvan dienvolgens, krachtens artikel 573, 1°, van het Gerechtelijk Wetboek, de rechtbank van koophandel kennis neemt ;

Dat het middel gegrond is ;

Overwegende dat de zaak, overeenkomstig artikel 660, lid 1, van het Gerechtelijk Wetboek, naar de bevoegde rechter moet verwezen worden ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis ;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van koophandel te Oudenaarde ;

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan ; zegt dat erover door de feitenrechter zal worden beslist.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 7 december 1972.

Voorzitter : M. J. Valentin.

Raadsheer-verslaggever : Baron J. Richard.

Advocaat-generaal : M. F. Dumon.

Advocaten : Mrs. Faurès en Simont.

Berusting en bewilling. — Vonnis met verschillende onderscheiden en onafhankelijke punten. — Vrijwillige tenuitvoerlegging van sommige punten.

De vrijwillige tenuitvoerlegging van een of meer punten van een rechterlijke beslissing door een partij brengt, zelfs in de veronderstelling dat ze zonder voorbehoud heeft plaatsgehad, niet noodzakelijk mee dat zij berust of afstand doet van het recht van hoger beroep met betrekking tot de punten van het vonnis die onderscheiden en onafhankelijk zijn van het of de vrijwillig ten uitvoer gelegde punt(en).

Beaupain t./ Zurstrassen.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 februari 1971 door het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 1338 van het Burgerlijk Wetboek, evenals van het algemeen rechtsbeginsel volgens hetwelk de stilzwijgende berusting in een in burgerlijke zaken gewezen rechterlijke beslissing alleen kan worden afgeleid uit handelingen of feiten waaruit een vaste en ondubbelzinnige instemming met de gewezen beslissing blijkt, welk beginsel thans is neergelegd in de artikelen 1044 en 1045 van het Gerechtelijk Wetboek,

en, dientengevolge, schending van de artikelen 1, 16, 17 en 21 van de wet van 25 maart 1876 houdende titel I van het voorafgaand boek van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, welk artikel 16 gewijzigd is bij artikel 5 van het koninklijk besluit nr. 63 van 13 januari 1935 en artikel 2, d, van de wet van 20 maart 1948, en, voor zoveel als nodig, van de artikelen 616 en 617, lid 1, van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, kennis nemende van het hoger beroep van eiser tegen, met name, het vonnis van 19 juni 1965 waarbij de rechtbank van koophandel, die uitspraak doet over zijn vordering strekkende tot betaling van het bedrag van 668,849 frank, dit is het totale bedrag van negen facturen, a) deze vordering niet gegrond verklaart in zover ze strekt tot betaling van drie facturen van 14 januari 1963, b) verweerder veroordeelt om aan eiser de som van 69.035,50 fr. te betalen op het bedrag van een factuur van 11 februari 1963 en c) eiser toestaat het bewijs te leveren van een feit dat kan aantonen dat verweerder vijf andere facturen en het saldo van de factuur van 11 februari 1963 verschuldigd is, ten aanzien van de conclusie van eiser waarin wordt aangevoerd dat, daar zijn vordering deelbaar is in evenveel punten als facturen, zijn stilzwijgende berusting in de beschikkingen van het vonnis die verweerder hadden veroordeeld om hem het bedrag van 69.035,50 fr. te betalen en in die welke een getuigenverhoor hadden toegestaan, niet kon worden uitgebreid tot de beschikkingen inzake zijn aanspraken in verband met de facturen van 14 januari 1963, het hof van beroep, zonder het deelbaar karakter in twijfel te trekken van de verschillende punten van de vordering waarover de eerste rechter uitspraak had gedaan, het hoger beroep van eiser niet ontvankelijk verklaart in zover het gericht was tegen voormeld vonnis, op grond « dat door, zonder zelfs enig voorbehoud te maken, de betaling te ontvangen en door de onderzoeksmaatregel te laten uitvoeren, die beide bevolen waren door het vonnis van 19 juni 1965, (eiser) noodzakelijk in dit vonnis heeft berust » en dat, derhalve, zijn conclusies met betrekking, onder meer, tot het deelbaar karakter van zijn rechtsvordering niet pertinent is,

terwijl, eerste onderdeel, de stilzwijgende berusting in een vonnis of arrest alleen kan worden afgeleid uit handelingen of feiten waaruit een vaste en ondubbelzinnige instemming met de gewezen beslissing blijkt, zodat de omstandigheid dat een partij de tenuitvoerlegging van sommige beschikkingen van een rechterlijke beslissing aanvaard of vervolgd heeft, op zichzelf alleen en niettegenstaande het ontbreken van voorbehoud van harentwege, niet kan insluiten dat zij stilzwijgend berust in de beschikkingen die ervan onderscheiden en onafhankelijk zijn, en, dientengevolge, in de hele beslissing (schending van alle in het middel bedoelde wettelijke bepalingen, met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet) ;

en terwijl althans,, tweede onderdeel, het arrest niet regelmatig met redenen is omkleed, daar het in het onzekere laat of de rechters in hoger beroep voor niet ter zake dienend houden de beschouwingen van eiser volgens welke zijn vordering en, bijgevolg, de beslissing die erover uitspraak had gedaan, evenveel onderscheiden en onafhankelijke punten als facturen omvatte, omdat, naar hun oordeel, deze beschouwingen in feite onjuist waren of, integendeel, in rechte helemaal niet ter zake dienden (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Overwegende dat, uitspraak doende over de rechtsvordering van eiser die van verweerder betaling van negen facturen vorderde, de Rechtbank van koophandel te Verviers, bij een vonnis van 19 juni 1965, beslist dat de vordering niet gegrond is met betrekking tot de drie facturen van 14 januari 1963, dat ze slechts ten bedrage van 69.035 frank bewezen is ten aanzien van de factuur van 11 februari

1963, en, wat het overige betreft, een onderzoeksmaatregel beveelt ; dat ze na uitvoering van die maatregel, bij een vonnis van 30 september 1967 afwijzend beschikt jegens eiser ;

Overwegende dat eiser op 12 februari 1968 tegen deze beide beslissingen hoger beroep heeft ingesteld en voor het hof van beroep heeft doen gelden dat hij alleen had berust in de interlocutoire beschikkingen van het vonnis van 19 juni 1965 die de onderzoeksmaatregel bevelen en niet in de definitieve beschikkingen ervan die hem benadelen, daar de rechtsvordering deelbaar is in evenveel vorderingspunten als facturen ;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat eiser, door, zonder voorbehoud te maken, de betaling van het bedrag van 69.035 frank te ontvangen en door de onderzoeksmaatregel te laten uitvoeren, noodzakelijk heeft berust in het vonnis van 19 juni 1965, zelfs in zover het aan eiser zijn rechtsvordering tot betaling van de facturen van 14 januari 1963 had ontzegd, dat « derhalve de beschouwingen die met name het deelbaar karakter van de vordering aanvoeren niet ter zake dienend zijn » en beslist dat het beroep tegen het vonnis van 19 juni 1965 niet ontvankelijk is ;

Overwegende dat de vrijwillige tenuitvoerlegging door een partij van een of meer punten van een rechterlijke beslissing, zelfs in de onderstelling dat ze zonder voorbehoud heeft plaatsgehad, niet noodzakelijk meebrengt dat zij berust of afstand doet van het recht van hoger beroep met betrekking tot de punten van het vonnis die onderscheiden en onafhankelijk zijn van het of de vrijwillig ten uitvoer gelegde punt(en) ;

Dat, derhalve, de aanvaardnig van de gedeeltelijke betaling van het bedrag van de factuur van 11 februari 1963 en de deelneming van eiser, zelfs in de onderstelling dat ze zonder voorbehoud hebben plaatsgehad, zonder meer niet volstaan om, bij ontstentenis van de vaststelling van een ondeelbaarheid tussen de verschillende punten van de door eiser ingestelde rechtsvordering, of van de vaststelling in feite van een zodanige afhankelijkheid of van zo een band tussen deze verschillende punten dat de berusting in de beslissing met betrekking tot het ene punt noodzakelijk berusting in de beslissing met betrekking tot de andere meebrengt, de rechter in staat te stellen wettelijk te beslissen dat er berusting voor het geheel is geweest ;

Dat het bestreden arrest dus evenmin wettelijk heeft kunnen beslissen dat de beschouwingen van eiser met betrekking tot het deelbaar karakter van zijn rechtsvordering niet ter zake dienend waren ;

Dat elk onderdeel van het middel gegrond is ;

Overwegende dat de cassatie van het beschikkend gedeelte betreffende de niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep de cassatie meebrengt van het beschikkend gedeelte dat het gevolg is van het eerste en naar luid waarvan aan partijen wordt bevolen conclusies te nemen en te pleiten, doch alleen met betrekking tot het hoger beroep tegen het vonnis van 30 september 1967, daar de zaak slechts in die mate naar de bijzondere rol van de kamer van het hof is verwezen ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover dit het hoger beroep tegen het vonnis van 30 september 1967 ontvangt ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter worde beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

16° Kamer. — 24 maart 1972.

Voorzitter : M. J. van der Haegen.

Raadsheren : MM. F. Lox en

Th. Vossen (verslaggever).

Advocaat-generaal : M. J. Leytens.

Advocaten : Mrs. J. Vanderveeren, F. Maerten,
J. Maes, F. Steghers, J. Chabert, Van Assche,
R. Lorent, J. van Doorselaere, W. van Cauwelaert,
W. De Clercq, De Gryse, J. E. Janssens, M. Baert,
A. D'Hondt, A. Van Herck, M. De Kock, G. Reynnders,
J. van Waeg, K. van Alsenoy, Ketsman, A. Lhonneux,
Chantelot, H. Wouters en A. Vasteravendts.

1. Taalgebruik in gerechtszaken. — Vonnis waardoor een nietigheid gedekt wordt. — Beschikking van de raadkamer. — Taal van deskundig verslag. — Taal van onderzoek tegen verscheidene verdachten te Brussel. — Taal van proces-verbaal tegen verscheidene verdachten in Brusselse agglomeratie.

2. Oplichting en bedriegerij. — Art. 498 S. W. — Straf.

1. a) *De beschikking waarbij de raadkamer de verdachten naar de rechtbank verwijst, is niet met een vonnis gelijk te stellen. De nietigheden in het voorafgaande strafonderzoek m.b.t. de taalwetgeving worden niet door de beschikking van verwijzing gedekt.*

b) *Krachtens art. 33 van de wet van 15 juni 1935 moeten de verslagen van deskundigen principieel in de taal van de rechtspleging worden gesteld. Hierdoor wordt bedoeld de taal van de rechtspleging op het ogenblik dat de deskundige aangesteld wordt.*

c) *Naar luid van art. 21 van de wet van 15 juni 1935 dient de taal van de rechtspleging voor de correctionele rechtbank te Brussel bepaald te worden door de taal die de meerderheid van de verdachten tijdens het onderzoek heeft gebruikt.*

Deze bepaling moet nageleefd worden door de onderzoeksrechter, met dien verstande dat in geval van gelijk aantal geen met redenen omklede beschikking vereist wordt.

Er dient alleen rekening gehouden te worden met de taal van de verdachte als verdachte, niet als getuige, voor de onderzoeksrechter en niet voor de verbaliserende agent.

d) *De wet zegt niet, in welke taal een proces-verbaal in de Brusselse agglomeratie moet worden opgesteld, wanneer het betrekking heeft op verschillende verdachten. Het behoort de opstellers te oordelen, welke taal door de noodwendigheden van de zaak voorgeschreven is ; welke ook hun mening over deze noodwendigheden zij, hun proces-verbaal is niet nietig, aangezien zij geen voorschrift van de wet overtreden hebben.*

2. *De besluitwetten van 22 januari 1945 en 14 mei 1946 zijn nog steeds van toepassing. Artikel 10 van de besluitwet van 14 mei 1946 stelt, dat de overtredingen op art. 498 S.W. vervolgd en gestraft worden overeenkomstig de bepalingen van de hoofdstukken II en III van de besluitwet van 22 januari 1945.*

Belgische Staat t./Volkaerts e.a.

A. *Op strafgebied :*

1. *Wat de nietigheden wegens niet-naleving van de wet van 15 juni 1935 betreft :*

Overwegende dat concludenten Volkaerts Julius, Volkaerts Pieter en Vanderheiden François opwerpen dat de

wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken werd miskend, zowel tijdens het onderzoek als bij de behandeling van de zaak voor de eerste rechter ;

dat zij, tot staving van hun stelling, aanvoeren 1) dat talrijke processen-verbaal opgesteld in gemeenten van de vlaamse taastreek in 't Frans werden gesteld, bij overtreding van artikel 11 van de wet ; 2) dat eerste beklagde, woonachtig te Lier, ten onrechte in 't Frans verhoord werd als wanneer het hem niet toegelaten was keuze te doen van een andere taal dan deze van zijn woonplaats ; 3) dat artikel 33 van de wet werd miskend ; dat de deskundige verslagen, luidens dit artikel, dienen gesteld te worden in de taal der rechtspleging tenzij de rechter, bij gemotiveerde beslissing in bijzondere aangelegenheden en om bijzondere redenen, de deskundige toelaat zich van een andere taal te bedienen ; dat, ter zake, volgens concludenten, deskundige verslagen in 't Frans werden opgesteld waar de rechtspleging in het nederlands diende gevoerd te worden en zonder dat de deskundige door de onderzoeksrechter gemachtigd werd een andere taal te gebruiken ; dat concludenten onder meer verwijzen naar de aanstelling in de Franse taal van deskundige Kufferath op 21 oktober 1968 en het stellen van het verslag in dezelfde taal ; 4) dat artikel 32 van dezelfde wet evenmin nageleefd werd ; dat dit artikel stelt, dat de getuigen die een andere taal dan deze der rechtspleging wensen te gebruiken, dit gebruik dienen aan te vragen ; dat de opgeroepen getuigen ter zitting slechts in de franse taal mochten worden verhoord indien zij hun verlangen hadden te kennen gegeven gebruik te maken van deze taal ; dat waar uit het zittingsblad niet blijkt, dat zij dergelijke aanvraag hebben gedaan, hun getuigenissen nietig zijn en uit de debatten dienen te worden verwijderd ;

Overwegende dat concludenten hieruit besluiten dat alle processen-verbaal, onderzoeksakten en verslagen van deskundigen gesteld bij overtreding van de wet van 15 juni 1935 uit de debatten dienen te worden verwijderd ; dat alle onderzoeksakten gesteund op nietige verhoren, verslagen en processtukken eveneens door nietigheid zijn aangetast ;

Overwegende dat zij bovendien vragen dat de originelen van de processen-verbaal waarvan slechts een afschrift bij het dossier gevoegd is, zouden overgelegd worden ; dat concludent Vanderheiden, in ondergeschikte orde, kennis wenst te nemen van de notaboekjes waarin bepaalde verklaringen opgetekend werden teneinde na te gaan of de in de processen-verbaal weergegeven verklaringen overeenstemmen met hetgeen aan opsteller werd verklaard ;

Overwegende dat vooreerst dient nagegaan of de sub. 1 à 3 opgeworpen nietigheden door de beschikking van verwijzing gedekt zijn ;

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 40 tweede lid van de wet van 15 juni 1935, ieder tegensprekelijk en niet zuiver voorbereidend vonnis de nietigheid van het inleidend exploit en de andere akten die het vonnis voorafgingen, dekt ;

Overwegende dat de vraag zich stelt of een beschikking van verwijzing met een vonnis gelijk te stellen is ;

Overweerde dat de term « vonnis » in zijn gewone betekenis moet begrepen worden ; dat daaronder dient te worden verstaan elke beslissing, geveld door een wettelijk samengesteld rechtscollège, over een betwisting die de partijen verdeelt, in een geschil, volgens de regelen der rechtspleging aanhangig gemaakt (R.P.D.B. Jugements et arrêts n° 1) ;

Overwegende dat artikel 97 van de Grondwet stelt, dat elk vonnis de gronden vermeldt waarop het rust en in openbare terechtzitting wordt uitgesproken ;

Overwegende dat een beschikking van verwijzing niet in openbare terechtzitting wordt uitgesproken ; dat zulks reeds aantoonst dat zij geen vonnis is, naar de zin van artikel 40, lid 2 van de wet van 15 juni 1935 ;

Overwegende dat verder dient onderstreept dat de beschikking van verwijzing naar de rechtbank slechts een aanwijzing is en geen toekenning van bevoegdheid inhoudt (Cass. 11 januari 1960, Pas. 1960, I, 520) ;

Overwegende dat het verzet tegen een bij verstek gewezen beschikking van een onderzoeksgerecht slechts ontvankelijk is wanneer deze rechtsmacht als vonnisgerecht rechtspreekt ; dat de motivering hierin te vinden is, dat de beschikkingen waarbij de Raadkamer beklagden naar de rechtbank verwijst niet gelijk te stellen zijn met vonnissen (Revue de Droit Pénal - 1932 - blz. 728 - studie R.H. : zie eveneens not R. H. onder arrest Cass. 2 juli 1951, Pas. 1951, I, 762) ;

Overwegende dat indien de tijdens het strafonderzoek begane nietigheden principieel gedekt zijn door de beschikking van verwijzing tegen dewelke geen rechtsmiddel werd ingesteld, deze algemene regel echter niet van toepassing is waar hij strijdig is met een precieze bepaling van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken ;

dat talrijke vonnissen en arresten opgeworpen nietigheden in verband met de taalwetgeving hebben onderzocht en beantwoord, na verwijzing door de Raadkamer (zie o.m. Cass. 1 april 1957, Pas. 1957, I, 937) ;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt dat, tijdens het strafonderzoek beweerde nietigheden met betrekking tot de taalwetgeving niet gedekt zijn door de beschikking van verwijzing en het derhalve aan het Hof behoort de gegrondheid van de opgeworpen nietigheden te onderzoeken.

1. Nietigheid van de processen-verbaal opgesteld in strijd met artikel 11 van de wet van 15 juni 1935 :

Overwegende dat de processen-verbaal overeenkomstig artikel 11 van de wet, dienen opgesteld te worden in het Nederlands in de gemeenten van de Vlaamse taalstreek ;

Overwegende dat concludenten staande houden dat de opstellers zich meermaals naar voormeld voorschrift niet hebben geschikt ; dat zij onder andere verwijzen naar de processen-verbaal 25.649 (stuk 80) en 25.692 (stuk 88) ;

Overwegende dat de processen-verbaal 25.649 (stuk 80) en 25.652 (stuk 85) gewag maken van de neerlegging ter correctionele griffie te Brussel van de te Lier inbeslag genomen overtuigingsstukken ; dat deze vermelding er ongetwijfeld op wijst dat bedoelde processen-verbaal te Brussel werden gesteld ;

Overwegende dat uit de in rand van proces-verbaal 25.692 (stuk 88) aangebrachte vermelding duidelijk blijkt dat dit proces-verbaal op het te Brussel gesteld proces-verbaal 25.649 volgt ;

dat deze vaststelling wordt bevestigd door het feit dat de opsteller ervan het inventaris van de ter plaatse inbeslaggenomen overtuigingsstukken te Lier in het Nederlands stelde (stuk 89) ;

Overwegende dat zulks eveneens geldt voor het proces-verbaal 43-8 (stuk 239), dat trouwens geen bezwarend feit aan het licht bracht, en proces-verbaal 4309 (stuk 240) in zake Vanderheiden ; dat proces-verbaal 4309 niet alleen de verklaring van Vanderheiden bevat, doch eveneens vermeldt dat voornoemde beklagde op 22 januari 1968 te 18.15 u. naar de gevangenis te Vorst werd overgebracht en op 23 januari 1968 te 8.30 u. ter beschikking gesteld wordt van de onderzoeksrechter ;

Overwegende dat de rechtspleging ten tijde van het stellen van voormelde processen-verbaal rechtsgeldig in de Franse taal werd gevoerd ;

Overwegende dat waar opstellers in een zelfde proces-verbaal gewag maakten van plichten uitgevoerd deels in een gemeente van de Vlaamse taalstreek en deels in de Brusselse agglomeratie, het bijtreden van de door concludenten gehuldigde stelling erop zou neerkomen hen te

verplichten het proces-verbaal, deels in het Nederlands en deels in het Frans op te stellen ; dat een dergelijke praktijk strijdig zou zijn met een grondbeginsel van de wet van 15 juni 1935, namelijk de eentaligheid van de gerechtelijke akten ; dat tweetalige processen-verbaal nietig zijn (A.P.R. Taalgebruik in gerechtszaken nr. 176 met verwijzingen) ;

Overwegende dat verder op te merken valt dat processen-verbaal 26.650 (stuk 83) en 25.653 (stuk 87) waarin de verklaringen van Volkaerts Hubertus en Kennes Gummarius weergegeven worden, vermelden dat deze verklaringen in minuut werden opgetekend ; dat deze processen-verbaal van de handtekeningen van voornoemde personen niet zijn voorzien ; dat uit deze vaststelling moet afgeleid worden dat bedoelde processen-verbaal niet ter plaatse doch wel te Brussel opgesteld werden ; dat zij originelen zijn en geen afschriften ; dat de vraag strekkende tot de overlegging van de originelen derhalve alle grond mist ;

Overwegende dat de door concludent Vanderheiden in ondergeschikte orde gestelde vraag strekkende tot het voorleggen van de notaboekjes waarin voormelde verklaringen opgetekend werden, evenmin gegrond is ; dat bedoelde verklaringen inderdaad steeds werden opgenomen in de door de verhoorde persoon gewenste taal ; dat geen beklagde, noch tijdens het onderzoek noch bij de behandeling voor het Hof, aanvoerde dat de in de processen-verbaal weergegeven verklaringen niet zouden overeenstemmen met hetgeen werd verklaard en in minuut ondertekend ;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt dat het eerste door concludenten opgeworpen middel niet gegrond is ,

2. Nietigheid van de rechtspleging ten aanzien van eerste beklagde die verhoord werd in de Franse taal als wanneer hij niet gerechtigd was keuze te doen van een andere taal dan deze van zijn woonplaats :

Overwegende dat uit de gegevens van de strafbundel blijkt :

— dat Volkaerts Hubertus bij zijn eerste verhoor door de gerechtelijke politie op 18 december 1967, de wens uitte zich in het Nederlands uit te drukken (stuk 83),

— dat hij bij een tweede verhoor verklaarde keuze te willen doen van de Franse rechtspleging in gerechtszaken (stuk 90),

— dat hij, bij zijn inverdenkingstelling door de onderzoeksrechter te Brussel op 19 december 1967 (stuk 97), zijn wil te kennen gaf keuze te doen van de Franse rechtspleging, alhoewel hij in een gemeente van de Vlaamse taalstreek woonachtig was ;

Overwegende dat het feit dat Volkaerts Julius en Volkaerts Pieter, bij hun inverdenkingstelling, de Nederlandse rechtspleging verkozen er genoegzaam op wijst dat eerste beklagde, zijn beslissing vrij en met kennis van zaken heeft genomen ;

dat de bewering als zou het een beklagde, woonachtig in de Vlaamse taalstreek, niet toegelaten zijn zijn keuze te doen van de Franse taal in gerechtszaken, niet strookt met een grondbeginsel van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken, namelijk de vrijheid van taalgebruik voor de burgers ;

Overwegende dat concludenten terecht laten gelden, dat artikel 16 van de wet, de taal van de rechtspleging voor de correctionele rechtbank te Brussel in de eerste plaats bepaalt volgens de woonplaats van de beklagde ; dat zij echter de afwijking voorzien door artikel 23 uit het oog verliezen ; dat dit artikel stelt, dat een beklagde die de taal van de rechtbank niet kent of zich gemakkelijker in de andere taal uitdrukt, het recht heeft om het gebruik van die andere taal voor de rechtspleging betref-

fende zijn zaak aan te vragen ; dat waar dergelijke bepaling toepassing vindt op de rechtspleging voor de correctionele rechtbanken met eentalig Nederlands of Frans rechtsgebied, zij a fortiori dient uitgebreid tot de correctionele rechtbank te Brussel ;

Overwegende dat ten overvloede dient vastgesteld te worden dat een beklagde bij toepassing van artikel 16-2 van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken, steeds kan vragen dat de rechtspleging voor de correctionele rechtbank te Brussel in het Frans of in het Nederlands aangevat, in de andere taal zou voortgezet worden ; dat hij van deze mogelijkheid kan gebruik maken om het even waar hij zijn woonplaats heeft (A.P.R. Taalgebruik in gerechtszaken, nr. 198) ;

dat bovendien alleen rekening dient gehouden te worden met de taal gebruikt door de beklagde voor de onderzoeksrechter; en niet door de verbaliserende agent (ibidem, nr. 197) ;

Overwegende dat uit voorgaande beweegredenen blijkt dat voornoemd opgeworpen middel van alle grond ontbloomt is.

3. *Nietigheid van de verslagen van deskundigen en andere onderzoeksakten gesteld in een andere taal dan deze van de rechtspleging :*

Overwegende dat concludenten opwerpen dat artikel 33 van de wet van 15 juni 1935 geschonden werd ; dat zij onder meer, aanvoeren dat deskundige Kufferath op 21 oktober 1968 door de onderzoeksrechter in het Frans werd aangesteld en de eed in dezelfde taal aflegde, waar de rechtspleging in het Nederlands diende gevoerd te worden; dat het verslag in het Frans opgesteld bij overtreding van artikel 33 nietig is ;

Overwegende dat vooraleer dit middel in feit te beoordelen, het gepast voorkomt te herinneren aan de toe te passen regelen, enerzijds met betrekking tot de taal waarin een deskundige moet worden aangesteld, en het verslag ingediend, en anderzijds met betrekking tot de taal van de rechtspleging voor de correctionele rechtbank te Brussel;

a) *Wat de verslagen van deskundigen betreft :*

Overwegende dat de verslagen van deskundigen overeenkomstig artikel 33 van de wet, principieel in de taal van de rechtspleging dienen te worden gesteld ; dat hierdoor wordt bedoeld de taal der rechtspleging op het ogenblik van de aanstelling (zie A.P.R. Taalgebruik in gerechtszaken, nr. 222, Nouvelles, Procédure Pénale, II, 2, Langue en matière criminelle, n° 81) ;

dat, zo niet, in geval van taalwijziging tijdens het onderzoek, de aangestelde deskundige in menig geval, in de onmogelijkheid zou gesteld worden zijn opdracht te volbrengen.

b) *Taal die tijdens het strafonderzoek dient te worden gebruikt :*

Overwegende dat luidens artikel 21 van de wet, de taal der rechtspleging voor de correctionele rechtbank te Brussel, dient bepaald te worden door de taal die de meerderheid der beklagden gebruikt hebben tijdens het onderzoek ;

Overwegende dat de onderzoeksrechter voor zijn daden van onderzoek gebruik maakt van de taal voorzien in strafzaken voor de rechtbank waartoe hij behoort (artikel 12) ;

daar waar de rechtbank van eerste aanleg te Brussel tweetalig is, hij zich moet schikken naar de bepalingen van artikelen 16 en 21 van de wet (Beschouwingen over de wet van 15 juni 1935 door de Heer Procureur-Generaal Hayoit de Termicourt, R.W. 35-36, blz. 54) ;

Overwegende dat de confrontatie van art. 12 en 21 tot het besluit leidt dat de bepaling van artikel 21 dient nageleefd te worden door de onderzoeksrechter te Brussel, met dien verstande, dat geen met redenen omklede beslissing vereist wordt in geval van gelijk aantal beklagden (A.P.R. Taalgebruik, nr. 198) ; dat alleen dient rekening gehouden te worden met de taal gebruikt door de beklagde, als beklagde, niet als getuige, voor de onderzoeksrechter en niet voor de verbaliserende agent ;

Overwegende dat deze principes dienen getoetst te worden aan het onderzoek dat ten grondslag ligt van de vervolgingen ;

Overwegende dat volgende vaststellingen zich dien-aangaand opdringen :

— op 5 april 1967, werd door de Procureur des Konings een onderzoek in het Frans ingesteld lastens onbekende ;

— het onderzoek werd rechtsgeldig in deze taal aan gevat ;

— volgende beklagden werden op de hierna bepaalde data in verdenking gesteld :

— Devaux op 5 december 1967 (stuk 55) Franse rechtspleging,

— Franken op 5 december 1967 (stuk 56) Franse rechtspleging,

— Vanderkelen op 13 december 1967 (stuk 74) Franse rechtspleging,

— Volkaerts Hubertus op 19 december 1967 (stuk 97) Franse rechtspleging,

— Volkaerts Julius op 19 december 1967 (stuk 99) Nederlandse rechtspleging,

— Volkaerts Pieter op 20 december 1967 (stuk 101) Nederlandse rechtspleging,

— Vandertaelen Jean op 29 december 1967 (stuk 136) Franse rechtspleging,

— Brabants Yvon op 18 januari 1968 (stuk 231) Franse rechtspleging,

— Vanderheiden François op 23 januari 1968 (stuk 241) Nederlandse rechtspleging,

— Dierickx Maria op 25 januari 1968 (stuk 256) Nederlandse rechtspleging,

— Ooms Frans op 26 januari 1968 (stuk 261) Franse rechtspleging,

— Vande Plas Josephine op 2 februari 1968 (stuk 288) Nederlandse rechtspleging,

— De Ceunynck Georges op 24 april 1968 (stuk 375) Nederlandse rechtspleging,

— De Ceuninck Henri op 24 april 1968 (stuk 376) Nederlandse rechtspleging,

— Stragier Achiel op 3 mei 1968 (stuk 393) Nederlandse rechtspleging ;

Overwegende dat, waar van 3 mei 1968 af, de meerderheid der beklagden, de Nederlandse taal gebruikte, de rechtspleging in deze taal diende voortgezet te worden ;

Overwegende dat dit voorschrift ter zake niet ten volle werd toegepast ; dat het derhalve aan het Hof toekomt de gevolgen van dit verzuim na te gaan ;

1) *Wat het onderzoek betreft :*

a) *Verslagen van deskundigen :*

— *deskundige Kufferath :*

Overwegende dat voornoemde deskundige driemaal in de Franse taal werd aangesteld, namelijk op 24 november 1967, 28 november 1967 en 21 oktober 1968 ;

Overwegende dat, bij de twee eerste aanstellingen, de rechtspleging rechtsgeldig in de Franse taal geschiedde ; dat voor deze aanstellingen en eedafleggingen derhalve terecht gebruik werd gemaakt van de Franse taal ;

Overwegende dat waar integendeel de rechtspleging op 21 oktober 1968 in het Nederlands diende te worden

gevoerd, deskundige Kufferath, bij overtreding van de taalwetgeving in gerechtszaken, in het Frans werd aangesteld ;

Overwegende dat deskundige Kufferath slechts één enkel verslag in de Franse taal indiende ; dat het Hof derhalve geen acht vermag te slaan op de door de deskundige in het kader van zijn opdracht dd. 21 oktober 1968 gedane vaststellingen en uitgebrachte adviezen ;

— *deskundige Piette :*

Overwegende dat de rechtspleging franstalig was bij de aanstelling van deze deskundige ; dat het verslag derhalve terecht in het Frans diende gesteld te worden ;

— *deskundige Heuseghem :*

Overwegende dat deze deskundige, op 28 oktober 1968, in de Franse taal werd aangesteld waar de rechtspleging in de Nederlandse taal diende te worden gevoerd ; dat het in het Frans gesteld verslag derhalve nietig is ;

— *deskundige Tixhon :*

Overwegende dat om de reeds aangehaalde redenen, de door deze deskundige gestelde verslagen door nietigheid zijn aangetast ;

— *deskundige Spileers :*

Overwegende dat deskundige Spileers in de Franse taal werd aangesteld op 21 november 1967 en in de Nederlandse taal op 18 november 1969 ; dat deze aanstellingen in de taal van de rechtspleging geschiedden ; dat deze verslagen door geen nietigheid zijn aangetast ;

b) Onderzoeksakten :

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 12 van de taalwetgeving, de onderzoeksakten, en meer bepaald de processen-verbaal opgesteld door de onderzoeksrechter, de huiszoekingsbevelen, de processen-verbaal van huiszoeeking en van inbeslagname in de taal van de rechtspleging moeten worden gesteld ; dat, om de reeds aangehaalde redenen, alle van 3 mei 1968 af in de Franse taal gestelde onderzoeksakten nietig zijn ;

dat alle processtukken en verslagen van deskundigen gesteund op nietige onderzoeksakten eveneens door nietigheid zijn aangetast ;

c) Andere processen-verbaal :

Overwegende dat de processen-verbaal in de gemeenten van de Brusselse agglomeratie dienen opgesteld te worden in het Frans of het Nederlands naargelang diegene die er het voorwerp van uitmaakt het Frans of het Nederlands gebruikt voor zijn verklaringen, en bij gebreke aan zulke verklaring volgens de noodwendigheden van de zaak ;

Overwegende dat de wet niet bepaalt in welke taal een proces-verbaal moet worden opgesteld wanneer het betrekking heeft op verschillende beklagden ; dat het derhalve de opstellers behoort te oordelen welke taal voorgeschreven is door de noodwendigheden van de zaak ; dat, welke ook hun mening over deze noodwendigheden weze, hun proces-verbaal dienaangaande door geen nietigheid is aangetast vermits zij geen voorschrift van de wet overtreden hebben ; (A.P.R. Taalgebruik in gerechtszaken nr. 175. Van Hoorebeke — L'emploi des langues en justice, nr. 128) ;

Overwegende dat het de beklagden vrijstond te vragen dat bij het dossier een vertaling zou worden gevoegd van de processen-verbaal, opgetekend in een andere taal dan deze van de rechtspleging ;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt

dat, de tijdens het onderzoek door politieoverheden of ambtenaren van de algemene economische inspectie opgestelde processen-verbaal rechtsgeldig zijn, voor zover althans de in deze processen-verbaal gedane vaststellingen of opgetekende verklaringen niet steunen op nietige onderzoeksakten ;

2) Wat betreft de eindvordering van de Procureur des Konings, de beschikking van verwijzing en de dagvaardingen :

Overwegende dat de bepalingen van de wet van 15 juni 1935 ten deze werden nageleefd ;

3) Wat betreft de rechtspleging voor de eerste rechter :

Overwegende dat artikel 32 van de wet van 15 juni 1935 stelt dat de getuigen gehoord en hun verklaringen opgetekend worden in de taal van de rechtspleging, tenzij zij verlangen gebruik te maken van een andere taal ; dat deskundige Kufferath en getuige Baton hun verklaring in de Franse taal aflegden zonder dat uit het zittingsblad blijkt dat zij verlangden gebruik te maken van deze taal ; dat het derhalve niet met zekerheid uit te maken is of het voorschrift van voormeld artikel 32 werd nageleefd ; dat bedoelde getuigenverhoren derhalve uit de debatten dienen te worden verwijderd ;

4) Wat betreft het beroepen vonnis :

Overwegende dat waar de eerste rechter zijn oordeel onder meer steunde op nietige getuigenverhoren, het vonnis eveneens door nietigheid is aangetast ; dat de zaak echter in staat is en evocatie zich opdringt ;

***

II. Ten gronde :

(.....)

Overwegende dat de besluitwet van 22 januari 1945, genomen werd krachtens de wet van 7 september 1939 waarbij aan de Koning buitengewone machten werden toegekend ;

Overwegende dat voormelde wet vervolledigd door deze van 14 december 1944 aan de Koning macht verleende, bepalingen te nemen die kracht van wet zouden hebben met het oog op de vrijwaring van de economische belangen van het land en op de voedselvoorziening van de bevolking, zonder deze te beperken tot de bevoorrading van het land in eet- of koopwaren onontbeerlijk voor de bestaansvoorwaarden van de bevolking ; dat meer bepaald artikel 1, lid 2 van de besluitwet van 22 januari 1945, met betrekking tot de verkoop op de nationale markt van producten tegen hogere prijzen dan de normale, toepasselijk is niet alleen op de verkoop van producten die voor het leven van de natie onontbeerlijk zijn, maar ook op de verkoop van om het even welke producten (Cass. 14 december 1959, arr. Cass. 1960, 334) ;

Overwegende dat de besluitwetten genomen krachtens de wetten op de buitengewone machten van 7 september 1939 en 14 december 1944, kracht van wet hebben ;

Overwegende dat de besluitwetten van 22 januari 1945 betreffende het beteugelen van elke inbreuk op de reglementering nopens de bevoorrading van het land en van 14 mei 1946, houdende verscherping van de controle der prijzen, hun bindende kracht behielden na 28 februari 1947, datum waarop de aan de Koning door de wetten van 7 september 1939 en 14 december 1944 verleende buitengewone machten een einde genomen hebben (Cass. 16 september 1966, arr. Cass. 1967 - 70) ;

Overwegende dat aldus vaststaat dat de besluitwetten

van 22 januari 1945 en 14 mei 1946 van toepassing gebleven zijn, ondanks het feit dat de in 1945 en 1946 heersende toestand niet meer bestaat;

Overwegende ten slotte, dat de wetgever door het uitvaardigen van de wet van 30 juli 1971 inzake de economische reglementering en de prijzen, de bindende kracht van de besluitwet van 22 januari 1945 stellig heeft bevestigd;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt dat de besluitwetten van 22 januari 1945 en 14 mei 1946 steeds van toepassing zijn;

Overwegende dat artikel 10 van de besluitwet van 14 mei 1946 stelt dat de overtredingen op artikel 498 van het Strafwetboek vervolgd en gestraft worden, overeenkomstig de bepalingen van hoofdstukken II en III van de besluitwet van 22 januari 1945;

(....)

HOF VAN BEROEP TE GENT

6e Kamer. — 15 januari 1973.

Voorzitter : M. Carnewal.

Raadsheren : MM. Maes en Nuytinck.

Advocaat-generaal : M. Ely.

Advocaten : Mrs. Réard en W. De Clercq.

Wisselbrief. — Kredietmiddel. — Wissel als voorschot bij een verkoop op afbetaling. — Discontering. — Geen betaling in specie.

Om voor een verkoop op afbetaling een financiering te bekomen werd bij een bank een koopcontract ingediend met de vermelding, dat op de prijs een voorschot in specie ontvangen was. In werkelijkheid werd aan de verkoper een wissel overhandigd en werd het voorschot beschouwd als zijnde betaald in de vorm van die wissel. Deze werd verdisconteerd.

Een wissel is een kredietmiddel en geen betalingsmiddel, want de onderliggende schuld blijft voortbestaan. De discontering van de wissel is geen betaling van de onderliggende schuld in specie, aangezien de last van de betaling van het voorschot in specie niet aan de geldschietter van de kredietopening opgelegd wordt, en nog steeds op de koper blijft rusten. Aan de wissel kan slechts de kracht van een betalingsmiddel worden toegekend vanaf het ogenblik dat hij door de koper gehonoreerd wordt met een betaling door middel van specie of een titel op contante betaling, of wanneer er een delging van de onderliggende schuld is ontstaan door schuldvernieuwing.

N.V. Les Assurances du Crédit t. / Naessens.

Gezien het arrest van het Hof van Cassatie dd. 11 april 1972 de zaak naar het Hof van deze zetel verwijzend voor wat betreft de tegen de verweerders Naessens Albert en Norbert door de eiseres N.V. Les Assurances du Crédit ingestelde civielrechtelijke vordering;

Overwegende dat de eiseres zich burgerlijke partij gesteld heeft op 28 april 1968 ter zitting van de correctionele rechtbank te Tongeren tegen alle beklagden, waaronder de beide verweerders, solidair, en ter zitting van dezelfde rechtbank op 3. 10. 1968 onder meer de toekenning heeft gevorderd, ten provisionelen titel, van 500.000 fr. in gevolge de door haar geleden schade door valsheid en gebruik van valse stukken; zoals aangehaald in de telastleggingen van het Openbaar Ministerie onder litt. I, A en B in de dagvaarding aan verweerders betekend bij exploit van de gerechtsdeurwaarder Tack op 16 maart 1968, overeen-

komstig met de beschikking tot verwijzing van de Raadkamer van zelfde zetel dd. 5.12.1967;

Overwegende dat bij vonnis van voormelde rechtbank dd. 10 oktober 1968 de beklagden vrijgesproken werden van deze telasteleggingen en de burgerlijke partij voormeld afgewezen werd van de eis wegens de daaruit voortvloeiende onbevoegdheid van de rechtbank om ervan te kennen;

Overwegende dat tegen dit vonnis regelmatig en tijdig hoger beroep is ingesteld geworden door het Openbaar Ministerie en door de eiseres, waarop door een arrest van het Hof van beroep zetelend te Luik, na bekrachtiging van de vrijspraak over het feit II der dagvaarding ten laste van Naessens Norbert en van feit I A.1 ten laste van Naessens Albert, aan de eiseres toegekend werd in hoofdsom en ten titel van provisie ten laste van de vier beklagden de som van 500.000 fr. met voorbehoud haar verdere eis te vermeerderen of te verminderen naar gelang het door haar ontvangen dividend in de faling der pvba Dilsgravi;

Overwegende dat deze toekenning gesteund is op de aldaar nog weerhouden misdrijven van de telastelegging van het Openbaar Ministerie, nl. I.A. - 1 en 2 en B, o.m. ten laste van Naessens Norbert, en I A 2 en B, o.m. ten laste van Naessens Albert;

Overwegende dat dit arrest, op de voorziening van de beide verweerders, verbroken werd bij arrest van het Hof van Cassatie dd. 22 juli 1970 en de zaak binnen de perken der voorziening, verzonden werd naar het Hof van beroep, zetelend te Brussel, dat erover uitspraak deed op 3 november 1971 door toewijzing aan de burgerlijke partij ten provisionele titel van 500.000 fr. in hoofdsom, doch zonder akteverlening van het voorbehoud voor « haar dividend in de faling pvba Dilsgravi » gevraagd in haar besluiten van 22 november 1971 en zonder te beschikken over de vordering tot teruggave van de stukken eveneens vermeld in deze besluiten;

Overwegende dat op nieuwe voorziening van verweerders de zaak alhier hangig gemaakt is in de mate hierboven bepaald;

Overwegende dat, met het Hof van beroep te Brussel in zijn vermeld arrest dient aangenomen te worden dat, waar het doel nagestreefd door de verweerders bij het opmaken van de kwestieuze van valsheid verdachte stukken bestond in het genot van het erdoor verleende krediet, tot op het ogenblik van de volledige afbetaling en waar het genot van het verleende krediet een einde heeft genomen op 2 oktober 1965 door het vonnis van faillietverklaring van de pvba Dilsgravi, de verjaringstermijn van de strafvervolging op die datum aanving, zodat de stelling van burgerlijke partij door de eiseres op datum van 28 april 1968 tijdig is geschied overeenkomstig art. 26 van de wet van 17 april 1878, en het behoort na te gaan of de elementen van de telasteleggingen voorhanden zijn ten opzichte van de beide verweerders;

Overwegende dat uit de verklaring van de verweerder Naessens Albert (st. 21 van het strafrechtelijk onderzoek) is gebleken dat hij als technisch raadgever van de pvba Varmi alle onderhandelingen gevoerd heeft met de pvba Dilsgravi voor de verkoop en de betalingsmodaliteiten van de gefactureerde machines en dat hij de drie wissels van elk 300.000 fr. ontvangen en aan de bank Société Générale de Belgique overgedragen heeft, terwijl uit de verklaring van de verweerder Naessens Norbert (ib. st. 22 verso) is gebleken dat hij als zaakvoerder van de pvba Varmi tussengekomen is voor de ondertekening, namens Varmi, van het financieringskontraat dd. 19 maart 1964.

Overwegende dat moet aangenomen worden dat deze laatste als zaakvoerder wel op de hoogte was van de financiële inslag van deze verkoop en nl. van de wijze van betaling;

Overwegende dat uit de verklaring van de medeverdachte

Lejeune Clement (ib. st. 19) genoegzaam is gebleken dat in gemeen overleg besloten werd voor deze aankoop een financiering aan te vragen bij bedoelde bank en dat te dien einde het kontrakt van verkoop op afbetaling dd. 19 maart 1964 opgemaakt en ingediend werd met aanduiding van een verkoopsom ad. 3.058.000 fr., waarop ontvangen was 459.000 fr. als « acompte en espèces », zodat nog een saldo van 2.599.000 fr. te financieren bleef (ib. st. 12) ;

Overwegende dat verweerders het eens zijn met de verklaring van Lejeune voormeld dat er als voorschot op geen enkel ogenblik noch vóór het aangaan van de financiering noch erna enige som in speciën betaald werd, maar dat er vooraf aan pvba Varmi drie wissels, elk ten bedrage van 300.000 fr. afgeven waren op verzoek van de zaakvoerder Naessens Norbert en dat de voorschotten van 15 % vermeld op de facturen beschouwd werden als betaald in de vorm van die wissels, zonder dat zij er zich rekenschap van gaven dat een wissel geen betalingsmiddel maar slechts een kredietmiddel is ;

Overwegende dat, indien met het Hof van Brussel in zijn voormeld arrest moet aangenomen worden dat een wissel slechts een kredietmiddel en geen betalingsmiddel is, waarbij de rechtsleer preciseert dat de reden hierin ligt dat de onderliggende schuld voort bestaat zonder dat daarbij een onderscheid dient gemaakt tussen een accept-wissel of een gewone wissel (J. Ronse, Wisselbrief en Orderbrief, D. II, titel XIV, hst. II, nr. 2207-210), en indien met het Hof van Luik in zijn voormeld arrest moet aangenomen worden dat de discontering van een wissel niet als een betaling in speciën van de onderliggende schuld kan beschouwd worden, omdat de last van de betaling in speciën van het voorschot niet aan de geldschietter van kredietopening opgelegd wordt maar nog steeds op de koper blijft rusten, er aan de wissel slechts kracht van betalingsmiddel kan toegekend worden vanaf het ogenblik dat die wissel door de koper gehonoreerd werd met een betaling door middel van speciën of een titel op contante betaling, of wanneer er delging van de onderliggende schuld is ontstaan door schuldvernieuwing (J. Ronse, ib., nr. 2210 en vlg.), wat hier niet het geval was ;

Overwegende dat door de afgifte van de wissel in disconto op 6 maart 1964 de rekening van pvba Varmi gecrediteerd werd met 296.483 fr. (st. 27), valuta 9 maart 1964, doch met de melding « behoudens goede afloop » (st. 28.), zodat die uitbetaling slechts ten precairen titel gebeurde op grond van het bestaan van de onderliggende schuld, als provisie voor die wissel ; dat hetzelfde gold voor de wissel die door de pvba Varmi aan Star Shipping Agencies overgedragen werd op 16 maart 1964 ;

Overwegende dat uit de verklaring van Naessens Albert (st. 22) en uit de aangifte van de schuldvordering der pvba Varmi in de faling der pvba Dilsgravi is gebleken dat de wissels niet als betaalmiddel konden beschouwd worden ;

Overwegende dat waar op zelfde datum van 19 maart 1964 door de Generale Bankmaatschappij, zetel te Brugge, aan de pvba Varmi een kredietopening toegestaan werd voor 3.300.720 fr. (kaft 29) hetzij hetzelfde bedrag als het nog te betalen bedrag vermeld op het financieringskontrakt en op de erin vermelde wissel met de voorwaarden : « l'escompte de la traite afférente à chaque vente est subordonné à la conclusion définitive de celle-ci, au paiement de l'acompte prévu par le contrat et à l'enlèvement de la marchandise par l'acquéreur » en verder : « l'acompte au comptant prévu au contrat devra être versé effectivement » ; de verweerders genoegzaam ingelicht waren nopens de verplichting van een effectieve betaling van het voorschot in speciën ; dat zij opzettelijk de bank bedrogen hebben nopens de verkoopvoorwaarden toen zij op de facturen tot staving van de financiering opgemaakt de betaling van een voorschot van 15 % voorgespiegeld hebben en daaruit hun kwade trouw als genoegzaam bewezen voorkomt ;

Overwegende dat zij vruchteloos aanvoeren dat de disconterning van de wissels gebeurde met dezelfde bank, zodat deze kennis had van de niet-effectieve betaling in speciën door de koper en ipso facto bedrog uitgesloten was ;

Dat geen gegevens terzake aanwezig zijn om aan te nemen dat de bank ingelicht was van de omstandigheid dat de ter disconto aangeboden wissels van 6 maart 1964 betrekking hadden op dezelfde verkoop als deze vermeld in het financieringskontrakt van 19 maart 1964 ;

Overwegende dat er ook schade is ontstaan door die onjuiste melding waar de af te lossen schuld van de wissels samenliep met de af te lossen schuld van het financieringskontrakt, zodat de burgerlijke partij met een zwaarder belaste schuldenaar dan in het kontrakt voorzien was moest afrekenen ;

Overwegende dat waar de feiten alhier nog in kwestie tegen de beide verweerders voor bewezen moeten aangenomen worden er nu dient nagegaan te worden in hoever door die feiten schade ontstaan is bij de burgerlijke partij ;

Overwegende dat de burgerlijke partij optredend als verzekeraar van de Banque de la Société Générale de Belgique, op grond van art. 22 der wet van 11 juni 1874, in de plaats van deze laatste gerechtigd is om herstel te vragen van de schade door de feiten verwekt, tot beloop van de uitkeringen die zij aan haar verzekerde gedaan heeft in de mate dat zij deze niet kon terughalen ;

Overwegende dat door die bank op 27 maart 1964 een bedrag van 2.599.000 fr. aan de pvba Varmi uitbetaald werd in uitvoering van het financieringskontrakt en dat de burgerlijke partij aan die bank een bedrag van 2.469.669 fr. ten titel van schadevergoeding uitgekeerd heeft (verkl. Sepulchre J. in st. 17), terwijl er negen maandelijksse stortingen van 55.012 fr. op afbetaling gedaan waren (samen 495.108 fr.), doch dat de nota door de burgerlijke partij neergelegd op 3 oktober 1968 (st. 35) het uitgekeerde bedrag bepaalt op 2.425.369 fr. en de vordering beperkt tot een provisie van 500.000 fr. op dit bedrag ;

Overwegende dat waar de burgerlijke partij de schadebeperking inroept die zal kunnen voortspruiten uit de uitkering van dividenden in de vereffening der faling Dilsgravi, zij aldus de verdere uitvoering van het financieringskontrakt beoogt, maar dat er ook schadebeperking kan ontstaan door het verhaal dat zij kan uitoefenen tegen de pvba Varmi op grond van het kontrakt van kredietopening waarin bepaald werd dat de verkoper van rechtswege gehouden is tot terugbetaling aan de bank van het totaal bedrag der sommen verschuldigd door de koper in geval hij de bank misleid heeft door kwade trouw, bedrog of verberging, en dat dit recht van verhaal erin ook aan de burgerlijke partij overgedragen werd ;

Overwegende dat in deze omstandigheden de schade nog niet kan omschreven worden maar dat het nu reeds vaststaat dat door de weerhouden-gedragingen van beide verweerders op een ondeelbare wijze schade verwekt werd in hoofde van de burgerlijke partij en dat er aanleiding bestaat om ten titel van provisie op de vergoeding van die schade aan de burgerlijke partij het bedrag van 500.000 fr. toe te kennen als solidair verschuldigd met de andere twee oorspronkelijke verdachten tegen wie dezelfde feiten weerhouden werden ;

Om deze redenen,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op art. 24 van de wet van 15 juni 1935, art. 211 en 211bis van het Wetboek van Strafvordering, art. 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, art. 193, 196, 197 van het Strafwetboek ; wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid ;

Ontvangt het beroep van de burgerlijke partij, en erop wijzend :

Verklaart met eenparige stemmen bewezen ten laste van Naessens Norbert de feiten I, A. 1 en 2 en B, en ten laste van Naessens Albert de feiten I, A.2 en B van de strafvordering ;

Zegt voor recht dat de schade nog niet kan begroot worden ;

Veroordeelt de verweerders solidair met Lejeune Clement en Keutgen Joseph tot betaling aan de burgerlijke partij ten titel van schadevergoeding de provisionele som van 500.000 frank, vermeerderd met de gerechtelijke interesten vanaf de datum der aanstelling ;

Verleent aan de burgerlijke partij akte van het voorbehoud haar eis te vermeerderen of te verminderen in het verder verloop van het geding ;

Beveelt de teruggave aan de burgerlijke partij van de stukken in beslag genomen in handen van haar pleitbezorger Mr. Vanormelingen na schrapping van de vals bevonden vermeldingen overeenkomstig art. 463 van het Wetboek van Strafvordering ;

Veroordeelt de verweerders solidair tot de kosten gevallen aan de zijde van de burgerlijke partij in beide aanleggen ;

Wijst de zaak terug naar het Hof van beroep te Luik, eerst gevat door het beroep voor de verdere behandeling van de voorbehouden rechten.

NOOT. — Het cassatiearrest van 22 juli 1970 werd gepubliceerd in R.W., 1970-71, 1135.

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUGGE

Afdeling Oostende.

2e Kamer — 9 mei 1972.

Voorzitter : M. H. Scholiers.

Rechters : MM. P. Du Pan en R. Ampe.

Rechters in sociale zaken : MM. A. Vanderhispsallie,

A. Teugels, W. Verdonck en D. Dekocker.

Advocaat : Mr. R. Verstele.

1. Comité voor veiligheid en gezondheid. — Verkiezing personeelsafgevaardigden. — Voorwaarden van verkiesbaarheid. — Persoonlijke voorwaarden.

2. Arbeidsrechtbank. — Comité voor veiligheid en gezondheid. — Verkiezing personeelsafgevaardigden. — Voordracht van kandidaten. — Bevoegdheid.

1. De voorwaarden van verkiesbaarheid als personeelsafgevaardigde in het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen zijn limitatief bepaald bij de wet.

Geen supplementaire persoonlijke voorwaarden betreffende de moraliteit of waardigheid van de kandidaten mogen eraan toegevoegd worden.

2. De arbeidsrechtbank is enkel bevoegd de wettelijke vorm- en grondvoorwaarden van voorgedragen kandidaturen van personeelsafgevaardigden voor het comité voor veiligheid en gezondheid te beoordelen en niet de opportuniteit van deze kandidaturen.

P.V.B.A. 't Westdiep t. / A.C.V.V. en S.

1. Procedure :

Bij arrest van het Hof van Cassatie van 9 februari 1972 werd deze zaak, zoals blijkt uit de bundel van de rechts-

pleging, naar de arbeidsrechtbank alhier verwezen voor behandeling ten gronde.

De partijen werden regelmatig opgeroepen en ze zijn verschenen ter zitting van 11 april 1972, waar ze gehoord werden in de mondelinge uiteenzetting van hun middelen en conclusies.

De vordering werd regelmatig bij verzoekschrift van 3 april 1971 ingesteld, zoals blijkt uit het dossier van de rechtspleging.

De behandeling van het geschil verliep in de nederlandse taal en in openbare zitting.

2. Onderwerp van de vordering en uiteenzetting der middelen en conclusies.

Bij toepassing van artikel 25, zevende lid, van het K.B. van 18 februari 1971 stelt eiseres beroep in tegen de voordracht van de tweede en derde verweerder als kandidaten van de eerste verweerder bij de verkiezingen voor het Comité voor Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing der Werkplaatsen in de onderneming van eiseres te De Panne.

Volgens eiseres gaven de tweede en derde verweerder als kandidaten aanleiding tot klachten vanwege 37 werknemers der onderneming.

Eiseres wijst erop dat, de tweede verweerder werd afgekeurd als kandidaat door de meerderheid der werknemers en ook door sommige medekandidaten van dezelfde beroepsorganisatie, omdat hij zich onwaardig gedraagt, zijn werk verwaarloost en drinkt, zelfs tijdens zijn ziekteverlof.

Ten overstaan van de derde verweerder klaagt eiseres erover, dat deze kandidaat op wettelijke wijze werd opgezegd en dat zij thans voorgedragen wordt om te kunnen genieten van de wettelijk ingerichte bescherming, hetgeen in strijd is met de overeenkomst afgesloten in de Nationale Arbeidsraad.

Eiseres meent, dat de artikelen 1 en 1bis van de wet van 10 juni 1952 en het artikel 25 van het K.B. van 18 februari 1971 aan de arbeidsrechtbank een algemene en onbeperkte bevoegdheid geven om niet alleen de wettelijke voorwaarden van verkiesbaarheid te beoordelen, maar ook alle andere bezwaren en klachten van persoonlijke aard, die tegen de kandidaten zouden kunnen ingebracht worden.

De verweerders betwisten de gegrondheid van de feitelijke omstandigheden, die eiseres tegen de kandidaten heeft ingeroepen en wijzen erop, dat eiseres vruchteloos heeft om haar eigen kandidaten op te dringen aan de eerste verweerder.

Verder stellen verweerders, dat de betwiste kandidaturen aan de vereiste voorwaarden van verkiesbaarheid voldoen en dat de derde verweerder daarenboven met opzet ontslagen is geworden in de beschermde periode voorzien bij artikel 1 bis paragrafen 3 en 4 van de wet van 10 juni 1952.

Volgens de verweerders is de arbeidsrechtbank enkel bevoegd om na te gaan of de kandidaturen overeenkomstig de desbetreffende wettelijke en reglementaire bepalingen werden aangeboden, zoniet zou de arbeidsrechtbank zich inmengen in al de opportuniteitsvragen van politieke, sociale of andere aard, welke zich ter gelegenheid van sociale verkiezingen kunnen voordoen, hetgeen een beperking zou inhouden van de beoordelingsmacht van de representatieve organisaties en van het kiezerskorps.

3. Gronaen van het vonnis.

De gedingstukken werden ingezien.

Hieruit blijkt dat een groot aantal werknemers van eiseres een brief ondertekenden op 22 april 1971, om

aan de eerste verweerder te vragen, dat hij twee waardiger kandidaten zou voordragen in de plaats van de tweede en de derde verweerder.

Deze klachtbrief komt uiterlijk voor als een voorafgetypte tekst, onderaan getekend door 36 werknemers volgens de fotokopie opgestuurd aan de verweerders en door 37 werknemers volgens het origineel in handen van eiseres.

De ondertekening werd niet voorafgegaan door de eigenhandige vermelding « gelezen en goedgekeurd », zodat er twijfel kan oprijzen omtrent de vrije toestemming van de ondertekenaars.

Volgens de bundels der partijen blijkt dat het sinds einde februari 1971 geweten was, dat werknemers in het bedrijf van eiseres zouden afgedankt worden, zodat er des te meer twijfel kan bestaan nopens de vrije ondertekening van de petitie door de werknemers van eiseres.

Anderzijds blijkt de tekst van kwestieuze klachtbrief vaag en zeer algemeen te zijn, met enkel een zinspeling op het gebrek aan waardigheid van de twee betwiste kandidaten, zodat de verweerders in de onmogelijkheid geplaatst worden zich op deze aantijgingen te verweren en de klachtbrief bijgevolg als waardeloos dient beschouwd te worden.

Bovendien wordt door eiseres geen enkel bewijs geleverd van de gegrondheid van de grieven, die zij omschreven heeft in haar verzoekschrift van 30 april 1971, en in haar conclusies t.o.v. de tweede en de derde verweerder.

Onderhavige rechtsvordering schijnt in werkelijkheid een tweede poging van eiseres te zijn om de tweede en de derde verweerders van de kandidatenlijst van eerste verweerder te weren.

Men stelt inderdaad vast, dat de eerste verweerder, op 20 april 1971, zijn kandidatenlijst indiende en dat eiseres op dezelfde dag een verzoekschrift neerlegde ter griffie van de arbeidsrechtbank te Veurne om de tweede verweerder te horen uitsluiten, omdat hij tot het leidinggevend personeel zou behoren, hetgeen bij vonnis van de arbeidsrechtbank van Veurne dd. 23 april 1971 niet aanvaard werd.

Ten onrechte dankte eiseres eveneens de derde verweester af op 25 maart 1971, want haar kandidatuurstelling was op geldige wijze voorgedragen zodat zij wettelijk beschermd werd en de eerste verweerder met reden op 22 april 1971 de heropneming van deze kandidatenlijst bij de tewerkgestelde werknemers vroeg.

Verder blijkt dat eiseres, op 23 april 1971, t.t.z. op de dag dat de arbeidsrechtbank van Veurne uitspraak deed, de tweede verweerder afzette als ploegbaas in het bedrijf, waartegen de eerste verweerder op 26 april 1971 protesteerde.

Het geheel van deze feitelijke elementen van de zaak wekt het ernstig vermoeden, dat eiseres, veeleer dan haar werknemers, de tweede en derde verweerders ten onrechte wou wraken als kandidaten voor de sociale verkiezingen.

Op juridisch gebied wordt het niet betwist, dat de tweede en de derde verweerders voldoen aan de wettelijke voorwaarden van kiesbaarheid, voorzien bij artikel 1, paragraaf 4, 6 bis van de wet van 10 juni 1952.

In strijd met het oordeel van eiseres, blijkt de wetgever geen andere persoonlijke voorwaarden te hebben gesteld aan de kandidaat-afgevaardigden van het personeel bij het Comité voor Gezondheid, Veiligheid en Verfraaiing der Werkplaatsen dan deze hierboven vernoemd.

Nergens in de wet van 10 juni 1952 worden supplementaire persoonlijke voorwaarden gesteld om kiesbaar te zijn als personeelsafgevaardigde.

Daarenboven kan het K.B. van 18 februari 1971 getrof-

fen in uitvoering van de wet van 10 juni 1952, de draagwijdte van deze wet niet uitbreiden noch aan deze wet supplementaire voorwaarden toevoegen, noch leemten in de wet aanvullen, (zie advies van de Procureur-Generaal Ganshof van der Meersch voorafgaand aan het arrest van het Hof van Cassatie — verenigde Kamers — van 3 maart 1972, R.W., 23 april 1972, blz. 1.633 en volg.).

Het artikel 25 van het K.B. van 18 februari 1971 waarop eiseres zich steunt, dient bijgevolg geïnterpreteerd te worden in het licht van de principes gesteld in de wet van 10 juni 1952.

Vermits de eiseres bezwaren doet gelden betreffende de moraliteit van de kandidaten en zegt dat deze onwaardig zijn wegens hun gedrag op het werk en buiten het werk, zodat zij niet geschikt zijn om als kandidaat op te treden, dan gaat zulks de persoonlijke voorwaarden van kiesbaarheid der kandidaten aan.

De wet van 10 juni 1952 voorziet nergens een dergelijke persoonlijke moraliteitsvoorwaarde van kiesbaarheid, zodat eiseres geen juridische grondslag heeft om deze te stellen t.o.v. de verweerders.

Anderzijds geeft eiseres een veel te brede interpretatie aan het artikel 25 van het K.B. van 18 februari 1971, hetgeen hierop zou neerkomen, indien men haar zou volgen, dat de oorspronkelijke bedoelingen van de wetgever zouden miskend worden en dat de arbeidsrechtbank niet alleen de wettelijkheid van de vorm- en van de grondvoorwaarden van de voordracht der kandidaten zou dienen te beoordelen, maar ook de opportuniteit van de voordracht van een kandidaat zou dienen na te gaan, hetgeen in strijd is met de termen en de geest van de wet van 10 juni 1952.

Immers zulks zou betekenen, dat de arbeidsrechtbank een willekeurige censor zou worden voor iedere kandidaat die haar voorgelegd wordt, en dat de werkgever langs dit kanaal de soevereine beoordeling van de opportuniteit van een voordracht door de nationale representatieve beroepsorganisaties zou kunnen aanvechten en aldus de objectieve pariteit, die een noodzaak is voor de goede werking van het Comité voor Gezondheid, Veiligheid en Verfraaiing, in gevaar zou brengen.

Artikel 25 van het K.B. van 18 februari 1971 kan bijgevolg enkel inhouden, dat de arbeidsrechtbank bevoegd is om elke klacht betreffende de voordracht van de kandidaten te onderzoeken en er natuurlijk naar recht en niet naar eigen willekeur over te oordelen.

Kwestieus artikel 25, zevende lid van voornoemd K.B. is overigens enkel een herhaling van het artikel 1, paragraaf 4, h/3° van de wet van 10 juni 1952.

Omtrent de moraliteit en de geschiktheid der kandidaten zal tenslotte op democratische wijze geoordeeld worden door iedere kiezer en bij geheime stemming, (zie vonnis Arbeidsrechtbank Mechelen van 3 mei 1971 — R.W. 19/12/1971, blz. 773).

De vordering van eiseres faalt bijgevolg zowel in feite als in rechte.

Om deze redenen,

De Arbeidsrechtbank,

Gezien...

Wijzende op tegenspraak en in laatste aanleg.

Verklaart de vordering ontvankelijk, doch ongegrond.

Zegt voor recht dat de tweede en de derde verweerder behouden blijven op de kandidatenlijst ingediend door de eerste verweester voor het Comité voor Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing der Werkplaatsen in de onderneming P.V.B.A. « t Westdiep » te De Panne, Vlaanderen-laan nr. 24.

(...)

**Overzicht van de Rechtspraak der
Rechtbank van Koophandel te Sint-Niklaas
door Ere-Voorzitter A. Cloquet.
(Vervolg van nr. 26.)**

Faillissement.

45. Kosten tot behoud van de zaak — Levering van banden voor vrachtwagens — Herstelling van banden.

Tweede geval.

« Overwegende dat eiseres vraagt, dat haar schuldvordering als bevoorrecht beschouwd worat ;

« dat zij staande houdt dat zowel de autobanden die zij geleverd heeft, als het 'reshape-werk' dat zij uitvoerde om oude banden van de gerepareerde op te knappen, bestemd waren om de vrachtwagens van de gerepareerde in staat van rijvaardigheid te houden (...);

I. Aanwezigheid van de zaak in de boedel.

« Overwegende dat het voorrecht alleen kan betrekking hebben op de benoude zaak, voor zover zij zich nog in de boedel bevond op het ogenblik van het faillissement ;

« dat de vrachtwagens, waarop de door eiser geleverde of gerepareerde banden vermoedelijk gepaast werden, niet meer in de boedel aanwezig waren bij de faillieverklaring ;

« dat eiseres echter vraagt, dat haar beweerd voorrecht niettemin principieel erkend worat voor het geval dat de curatoren de teruggave van de vrachtwagens en van de banden of tenminste de tegenwaarde ervan bekomen ;

II. Begrip van het behoud.

« Overwegende dat, voor zover de 'reshape'-werken mogen beschouwd worden als kosten tot behoud van de banden zelf, dit dan nog niet *per se* tot gevoig heeft, dat het behoud van de banden ook het behoud van de vrachtwagens betekent ;

« Overwegende dat in elk geval het in art. 20-4° Hypotheekwet vermelde begrip 'behoud' het behoud betreft van de zaak in de staat waarin zij zich bevond op het ogenblik dat de kosten werden gedaan ;

« dat aldus werkelijke kosten tot behoud kunnen zijn bijv. de kosten betreffende het motvrij houden van een pelsmantel gedurende de zomer in bewaring gegeven bij een pelzenhandelaar, het smeren van een stilliggende machine met vet of olie opdat ze niet zou roesten, de kosten om een jonge oogst, die anders zou verwijnen, tot rijpheid te brengen, het voeden van een paard dat anders zou sterven, de betaling van een verzekeringspremie om de tegenwaarde van een goed te garanderen voor het geval dat het goed vergaat, enz. ;

« Overwegende dat integendeel herstellingskosten of vernieuwingskosten niet het behoud van de bestaande toestand betreffen, maar wel de verbetering van die toestand ;

« dat de herstellingskosten als zodanig niet bevoorrecht zijn (De Page, VII, nr. 198, 2 ; J.T., 1968, blz. 760-761, nr. 100) ;

« Overwegende dat het wel juist is, dat de vrachtwagens niet konden of mochten rijden zonder banden in goede staat ;

« Overwegende dat eiseres nochtans niet mag beweren dat de vrachtwagens een deel van hun waarde zouden verloren hebben, mochten zij niet meer gebruikt worden ;

« dat het stilliggen van voertuigen niet noodzakelijk hun waardevermindering betekent ;

« dat de firma's die auto's construeren of verkopen ze soms gedurende lange periodes in hun reservepark of in hun tentoonstellingszalen ongebruikt laten ;

« dat voor vervoer van grond bestemde vrachtwagens aan een veel snellere sleet door gebruik blootgesteld zijn dan wanneer ze stil liggen ;

« Overwegende dat de vervanging van oude banden door nieuwe evenmin als kosten tot behoud mag beschouwd worden als de vervanging van een oude motor door een nieuwe (zie Kh. Verviers, 11 mei 1963, J.L., 1963-64, 118) ;

« Overwegende dat, mocht men als kosten tot behoud beschouwen de vervangingskosten van oude stukken door nieuwe of het opknappen van oude stukken tot zo goed als nieuwe stukken, men dan tot het resultaat zou komen dat een oud wrak van een wagen onder voorwendsel van 'behoud' een bijna nieuw voertuig zou kunnen worden door vervanging van alle versleten delen, en dat leveringen, die versnijdende malen de oorspronkelijke waarde van de bevoorrecht behouden zaak beopen, als bevoorrecht zouden aangemerkt worden ;

« Overwegende dat het begrip 'behoud' inzake voorrecht zich niet noodzakelijk uitstrekt tot al de kosten die toelaten dat de zaak het doel vervult waartoe zij bestemd is ;

« Overwegende dat, wanneer men het begrip « behoud » van art. 20-4° Hypotheekwet zo opvat, dat het al de kosten betreft die nodig zijn om de goeie werking van een machine volgens haar bestemming nodig te maken, men dan het voorrecht zou dienen toe te kennen aan alle leveranciers van onverschillig welke goederen of diensten, die van verre of van nabij iets met de machine te maken hebben ;

« dat inderdaad, indien men steit dat het in goede staat van werking behouden van een machine een voorwaarde van haar behoud is, het dan niet alleen de levering van nieuwe onderdelen is die het voorrecht dient te genieten, maar eveneens al wat haar werking mogelijk maakt zoals — gebeurlijk — de levering van elektrische stroom, van olie of benzine, en zelfs de levering van de grondstoffen, tot verwerking waarvan zij bestemd is ;

« dat een dergelijke opvatting van het begrip « behoud » des te minder aannemelijk is, daar de wetsbepalingen betreffende de voorrechten in beperkende zin dienen geïnterpreteerd te worden ;

« Overwegende dat men voor gezegde interpretatie geen steun kan vinden in het feit dat de maritieme wet (art. 23-5°) als bevoorrecht beschouwt de schulden door de kapitein aangegaan om de voortzetting van de reis te verzekeren ;

« dat de voortzetting van de zeereis inderdaad de voorwaarde is opdat de bevrachting en het profijt van het vervoer behouden wordt ;

« dat het voorrecht integendeel niet zou bestaan alleen om het schip toe te laten een nieuwe zeereis te ondernemen, m.a.w. alleen maar om het in staat te stellen om tot zijn bestemming te dienen ;

III. Specificatieverband tussen een bepaalde band en een bepaalde vrachtwagen.

A. Rechtstreeks door de schuldeiser gemaakte kosten.

« Overwegende dat niets bewijst, dat de nieuwe of de herstelde banden voor een bepaalde vrachtwagen van de gefailleerde bestemd waren, eerder dan om een reserve van vervangingsstukken te vormen, waaruit de gefailleerde kon putten naar gelang de noodwendigheden ;

« Overwegende dat de toepassing van de goederen of van de diensten op het 'behouden' voorwerp het feit van de schuldeiser zelf moet zijn ;

« dat er inderdaad geen sprake van kosten tot behoud kan zijn, wanneer de schuldenaar goederen koopt en het van hem afhangt dat hij de goederen al dan niet, vroeger of later, gebruikt tot het behoud van een element van zijn vermogen ;

« dat 'kosten tot behoud' veronderstellen dat zij dienen tot het behoud op het ogenblik zelf waarop zij gedaan worden, m.a.w. dat het behoud van de zaak voortspuit uit de toepassing van die kosten, terstond door de schuldeiser zelf, en niet — eventueel later — door de schuldenaar ;

B. Geïndividualiseerd voorwerp van de kosten.

« Overwegende dat kosten tot 'behoud' veronderstellen kosten die gedaan worden rechtstreeks in verband met het behoud van een wel bepaald voorwerp ;

« Overwegende dat, nu door eiseres noch bewezen noch zelfs beweerd wordt, dat zij bepaalde banden uitsluitend voor een bepaalde vrachtwagen geleverd heeft, de voorwaarde ontbreekt van de specificatie van het voorwerp waarop het voorrecht zou slaan ;

« dat de kosten van bewaring soms wel een hele categorie goederen kunnen betreffen, en die hele categorie dan het voorrecht waarborgt ;

« dat dit het geval is voor de verzekeringspremie, wanneer de premie de bewaring verzekert van een algemeenheid van meubelen (nochtans gespecificeerd door de plaats waar zij zich bevinden) ;

« dat dit in feite geen uitzondering is op de regel van de specificatie van de behouden zaak, opdat een voorrecht op die zaak wegens haar behoud zou kunnen bestaan ;

« dat een algemeenheid van goederen inderdaad uitgemakt wordt door een geheel van gespecificeerde goederen ;

« Overwegende dat eiseres nochtans niet kan beweren, dat de voorraad banden die zij leverde, op een gelijkaardige wijze een 'algemeenheid' van goederen heeft kunnen behouden, m.a.w. heel het 'park' van de vrachtwagens van de gefailleerde, waarvan een deel misschien geen nieuwe banden nodig had ;

« dat geen vergelijking mogelijk is tussen enerzijds een verzekeringspremie, die een recht op vergoeding geeft voor het verlies van onverschillig welke van de verzekerde meubelen, en anderzijds een materieel voorwerp (autoband) of dienst ('reshape' van een bepaalde band), die uiteraard alleen de werking (en niet het behoud) kan verzekeren van één enkel voertuig, d.w.z. dat voertuig waarop het geplaatst wordt, en dan nog alleen vanaf die plaatsing. »

(P.V.B.A. Pneus Swennen t./ Faill. Van Raemdonck, 10 februari 1970).

In dezelfde ezin : vonnis van 8 juni 1971 in de zaak van de P.V.B.A. Pneus Swennen t./ Faill. Imextrada en Transport Bernaert.

46. Kosten tot behoud van de zaak — Wegslepen van een defecte wagen.

« Overwegende dat een voertuig Volvo (tractor met aanhangwagen), toebehorende aan de gefailleerde firma, na een ongeval, op verzoek van de P.V.B.A. Imextrada getakeld werd door de zorgen van eiser naar diens garage ;

« dat de kosten van verplaatsing van een ontredder voertuig, dat een belemmering voor het verkeer vormt, ten einde dit voertuig in een bergplaats te brengen, als kosten tot behoud van de zaak dienen beschouwd te worden en als zodanig bevoorrecht zijn op de waarde van de zaak ;

« dat dit vervoer door eiser werd gefactureerd voor de som van 3.750 fr. ;

« Overwegende dat eiser bovendien 2.500 fr. aanreken voor de volgende prestaties : 'remettre le tracteur et la remorque sur la route, et remorquer en face de l'Eglise sur le parking ; main d'œuvre sur place et déplacement. Dégager les tuyauteries d'air, décrocher la remorque, la caler et ramener le tracteur sur le parking Braine, main d'œuvre de 8 à 12 h.' ;

« dat voormelde werken geen eigenlijke herstelling waren, doch alleen tot doel hadden het wegslepen van het voertuig mogelijk te maken ;

« dat ook die kosten in de kosten tot behoud dienen begrepen te worden. »

(Imschoot t./ Faill. Imextrada, 1 juni 1971).

47. Kosten tot behoud van de zaak — Honorarium van advocaat.

« Overwegende dat de curator de bescheiden overgelegd

heeft, die aantonen, dat eiser namens de schuldeiser de aanstelling van een deskundige bekomen heeft met als opdracht de afrekening tussen Goossens en De Maeyer op te stellen ;

« dat de curator, op grond van de expertise, de veroordeling van De Maeyer tot betaling van bepaalde bedragen heeft bekomen (vonnis bij verstek van de rechtbank van koophandel te Brussel van 12 april 1968) ;

« dat het Hof van beroep te Brussel dit vonnis voor een deel impliciet heeft bevestigd door het hoger beroep niet-ontvankelijk te verklaren betreffende een som van 20.533 frank ;

« dat het Hof voor het overige een aanvullende expertise bevolen heeft, doch de curator hieraan geen gevolg heeft gegeven ;

« dat De Maeyer intussen een gerechtelijk akkoord heeft bekomen ;

« dat de curator verklaart, dat hij ten voordele van de boedel een akkoord getroffen heeft, luidens hetwelk, buiten de veroordeling in het arrest voorzien, de schuldenaar nog 36.933 fr. zou betalen met de gerechtskosten ;

« dat de curator niet vermeldt waarin de concordataire voorstellen van De Maeyer bestaan, doch verklaart dat er nog geen enkele betaling gebeurde door voornoemde schuldenaar van de boedel ;

« Overwegende dat dient aanvaard te worden dat de procedure tot aanstelling van een deskundige bijgedragen heeft tot de vaststelling van de rechten van de schuldenaar en, door bewuste individualisatie en begroting, tot het behoud van de schuldvordering ;

« dat het voorrecht van eiser m.b.t. de kosten en het honorarium die hij bij die gelegenheid heeft voorgeschoten of verdiend, kunnen beschouwd worden als kosten tot behoud, waaraan verbonden is een speciaal voorrecht op de schuldvordering waarvan zij het behoud verzekerd hebben. »

(Mr. X t./ Faill. Goossens, 18 mei 1971).

48. Landbouwvoorrecht en kosten tot behoud van de zaak.

D. kweekte sla in serres. Zie supra, nr. 28, betreffende zijn hoedanigheid van handelaar. Het Landbouwkantoor had hem vóór de faillietverklaring geld voorgeschoten om de teelt mogelijk te maken. Op het ogenblik van de faillietverklaring waren de slaplantjes nog zonder waarde. Na de faillietverklaring verstrekke het Landbouwkantoor nieuwe bedragen aan de curator om de plantjes tot verkoopbare gewassen te brengen ; deze bedragen werd als schuld 'van' de boedel terugbetaald. Het Landbouwkantoor beweerde echter ook een voorrecht te hebben m.b.t. de voorschotten die het vóór het faillissement gedaan had, en wel op : 1) de opbrengst van de teelt ; 2) de huurgelden die aan de curator betaald werden door verscheidene kwekers die een deel van de serres van de gefailleerde in huur hadden genomen en die nog huurgelden verschuldigd waren. De rechtbank wijst de aanspraken van het Landbouwkantoor af op grond van de volgende overwegingen :

« Overwegende dat eiser beweert vóór de faillietverklaring voor 208.207 fr. uitgaven te hebben voorgeschoten, die volgens hem nodig waren om de sla te kweken ;

1. Geen kosten tot behoud van de zaak.

« Overwegende dat het Landbouwkantoor die kosten niet als bevoorrecht mag beschouwen als hebbende gediend tot het behoud van de sla-oogst ;

« dat inderdaad het voorrecht uit hoofde van kosten tot behoud moet beoordeeld worden op het ogenblik van de faillietverklaring en slechts kan uitgevoerd worden op de waarde (opbrengst) die het zogenaamd behouden actief op dat moment vertoonde ;

« dat de slaplantjes op dat moment zonder venale waarde waren en er alleen een konden bekomen voor zover

nieuwe kosten *na* de faillietverklaring gemaakt werden ;
 « dat ofschoon de *na* de faillietverklaring gedane kosten tot gevolg hebben de vroeger gedane kosten te valoriseren, deze vroegere kosten niettemin niet bevoorrecht zijn ;

« dat de nieuwe kosten inderdaad het voorwerp waren van een akkoord met de curatoren, zonder welk akkoord de jonge gewassen zonder waarde waren ;

« dat nu er op de dag van de faillietverklaring geen waarde werd bewaard, de vroeger gedane kosten niet als kosten tot behoud van de zaak bevoorrecht zijn ;

II. Geen landbouwvoorrecht.

« Overwegende dat hetzelfde geldt voor het landbouwvoorrecht ;

« Overwegende dat de geldschieder die aan een landbouwer een lening toestaat, voor de terugbetaling ervan bevoorrecht is op de goederen van de schuldenaar onder de hierna bepaalde voorwaarden ;

« Overwegende dat het landbouwvoorrecht slaat op dezelfde voorwerpen als die waarop de verpachter een voorrecht heeft ;

« dat dit omvat alles wat de hoeve stoffeert, de vruchten van de oogst van het jaar en al hetgeen tot de exploitatie van de hoeve dient ;

« dat het landbouwvoorrecht alleen kan uitgevoerd worden op de waarde die bestond op de dag van de faillietverklaring ;

« dat, wat de slaplantjes betreft, zij op die dag zonder waarde waren ;

« dat aan de andere kant de door de onderhuurders verschuldigde huurprijs geen deel uitmaakt van de zekerheid van de geldschieder waarvan de wet op het landbouwvoorrecht spreekt. »

(Landbouwkantoor t./ Faill. D'Hondt, 3 maart 1970).

49. *Kan een retentierecht of een pandrecht uitgeoefend worden op nog niet bewerkte grondstoffen in het bezit van een bewerkingsbedrijf, tot betaling van de sommen die aan dit bedrijf verschuldigd zijn voor het bewerken van reeds teruggegeven partijen ?*

De rechtbank beantwoordt de vraag ontkennend in haar vonnis van 7 mei 1968 in de zaak van de N.V. Ververijen L. Neirinckx tegen P.V.B.A. International Breigoederen. Bij arrest van 9 maart 1971 (*R.W.*, 1970-71, 1525) heeft het Hof van beroep te Gent dit vonnis bevestigd.

50. *Voorrecht van de verkoper van bedrijfsuitrustingsmaterieel — Subrogatie van de financieringsmaatschappij — Omvang van het voorrecht — Financieringskosten ?*

De rechtbank neemt geen vast besluit nopens dit probleem ; het vonnis stelt het probleem en verzoekt de partijen daaromtrent te concluderen overeenkomstig art. 774 Ger. W.

« Overwegende dat de partijen o.m. zouden dienen te verklaren welke hun mening is ten aanzien van de volgende beschouwingen :

Beschouwingen — De verhoging van 96.058 fr. uit hoofde van de financiering vertegenwoordigt interesten, beheerskosten en winst van de geldlener. Dit lastenpercentage bedraagt 18.43% van 532.000 fr. Is dit lastenpercentage geldig ?

In elk geval schijnen de kosten van financiering niet bevoorrecht te zijn. De wet stelt de voorwaarden van het voorrecht van de onbetaalde verkoper vast in de veronderstelling van een *contante* verkoop. Le financiering is een afzonderlijke en bijkomende overeenkomst, die voor zichzelf niet tot een voorrecht aanleiding geeft. Indien het lastenpercentage van 18,43% geldig is, dan zou in de reeds betaalde som van 314.174 fr. alleen een bedrag van 255.643 fr. betrekking hebben op de prijs zelf. De rest betreft niet de contante verkoop zelf, maar de financiering

den betaald te zijn voor 29,51% op de wegenwals en voor 70,49% op de Bardford-machine. Er zou dan op de wegenwals 75.402 fr. betaald zijn en 82.598 fr. verschuldigd blijven, terwijl er op de Bardford-machine 180.241 fr. zou betaald zijn en 194.759 fr. verschuldigd blijven.

Aangezien de wegenwals 70.000 fr. heeft opgebracht, zou die som bij voorrecht aan eiseres toekomen en zou eiseres bovendien in het gewone passief moeten opgenomen worden 1) voor het overige, te weten 12.598 fr., en 2) voor de verliezen, voortspruitende uit het niet-naleven van de financieringsovereenkomst (pro memorie).

Aangezien de Bardford-machine 250.000 fr. opgebracht heeft, zou eiseres bij voorrecht hiervan 194.759 fr. ontvangen en zou zij in het gewone passief moeten opgenomen worden voor de verliezen voortspruitende uit het niet-naleven van de financieringsovereenkomst. De som van 250.000 fr. min 194.759 fr., nl. 55.241 fr. zou eventueel ten goede komen van de pandhoudende schuldeisers op de handelszaak.

« Overwegende dat de partijen thans dienen voormelde zienswijze te beamen of te kritiseren. »

(Vermaco t./ Faill. Van Mieghem, 22 september 1970).

51. *Voorrecht van de onbetaalde verkoper van bedrijfsuitrustingsmaterieel — Voorrecht van de op de handelszaak pand hebbende schuldeiser — Samenloop.*

Zie betreffende dit probleem de merkwaardige studie van E. De Graeve, rechter-kamervoorzitter in de Afdeling Dendermonde van de Rechtbank van koophandel te Dendermonde, verschenen in de *Belgische Rechtspraak in Handelszaken*, 1971, 106-128 en 278-296.

Eerste geval.

De Rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas verleende de primautelt aan de onbetaalde verkoper in het vonnis waarvan de tekst volgt.

« Overwegende dat eiseres aan de gefailleerde verkocht : 1) op 22 augustus 1967, een wegenwals voor de prijs van 157.000 fr. ; 2) op 24 augustus 1967, een gebruikte Bardford-machine voor de prijs van 375.000 fr. ;

« dat de totale prijs (532.000 fr.), verhoogd met de financieringskosten (96.058 fr.), samen 628.058 fr., het voorwerp van dertig maandelijkse betalingstermijnen uitmaakte ;

« dat een deel van de termijnen, nl. 314.174 fr. betaald werd ;

« Overwegende dat de vraag rijst in hoever de schuldvordering bevoorrecht is tegenover de schuldeisers die reeds vroeger de handelszaak in pand gekregen hebben ;

« Overwegende dat beide machines zich *in natura* in de inboedel bevonden op de dag van de faillietverklaring ;

« dat ze door de curator te gelde gemaakt werden, de wegenwals voor 70.000 fr., de Bardford-machine voor 250.000 fr. ;

« Overwegende dat de verkoper zijn voorrecht bewaard heeft door de nederlegging van de kopieën van de facturen ter griffie ;

« dat het voorrecht van eiseres op de opbrengst van de machines waarop haar voorrecht gevestigd is, niet ophoudt te bestaan door het feit dat de machines deel uitmaken van de uitrusting van een handelszaak die reeds in pand was gegeven enerzijds aan de N.V. Werken- en Discontobank (1961), anderzijds aan de N.V. Alcredima (6 juni 1967) ;

« Overwegende dat het voorrecht van de onbetaalde verkoper het pandrecht primeert, dat op de handelszaak in haar geheel gevestigd is, wanneer de pandhoudende schuldeiser geweten heeft of heeft kunnen weten, dat de uitrusting van de zaak voortaan nieuwe elementen materieel zou tellen, waarop het voorrecht van de onbetaalde verkoper bewaard werd (Hof Gent, 22 maart 1966, *R.W.*, 1965-66, 2090) ;

« dat een vermoeden van kennisneming van het bestaan

ervan. Dat bedrag van 255.643 fr. moet zelf nog verdeeld worden in delen van 157/532e en 375/532e om het deel te vinden dat op ieder van beide machines dient toegerekend te worden. De som van 255.643 fr. moet aldus geacht worden van het voorrecht kan voortspruiten uit het feit dat de verkoper zijn factuur ter griffie neergelegd heeft (Cass., 10 november 1937, R.W., 1967-68, 1033);

« Overwegende dat er in het onderwerpelijk geval geen omstandigheden voorhanden zijn, toelatende te beschouwen dat de pandhoudende schuldeisers hebben moeten geloven dat de toestellen waarvan sprake, vrij van voorrecht plaats namen in de uitrusting van de handelszaak;

« dat het voorrecht van eiseres aldus het voorrecht van de pandhoudende schuldeiser op de handelszaak primeert. »

(Vermaco t./ Faill. Van Mieghem, 22 september 1970).

(Slot in een volgend nummer).

BOEKBESPREKING

Ilmar Tammelo, *Survival and Surpassing*, The Hawthorn Press Melbourne 1971, 131 blz. 4.50 dollars.

Professor Tammelo, een briljant rechtsgeleerde, die internationale faam verwierf door zijn studies over de toepassing van de moderne logica in het recht (*Outlines of Modern Legal Logic*, Wiesbaden 1969) heeft met « *Survival and Surpassing* » een buitengewoon boek geschreven. Zowel de inhoud als de structuur van het werk dat in een poëtische en meeslepende stijl werd geschreven, zijn origineel.

In het boek onderzoekt de auteur de intellectuele voorwaarden die moeten vervuld zijn om in een passieloos klimaat over de wereldproblemen te kunnen spreken. De waarde, waarover het in de discussies van de wereldproblemen gaat, is de « gerechtigheid » (*justice*). Hij behandelt geen bepaalde theorie van de « gerechtigheid », maar wel de rationeel, zetetische voorwaarden waaraan zulke theorie moet beantwoorden.

In het eerste deel van het werk « *Soliloquies in the Metaphysics of Justice* » geeft de auteur volgende werkdefinitie van « gerechtigheid »: « *Justice is the positive ethical social value by wch one's due is accorded in normatively bilateral situations* » (blz. 9). Nochtans is het nodig de rationele criteria te bepalen waaraan het « *suum cuique* » moet voldoen. In de derde monoloog « *Material Justice and Neutral Being* » wordt het duidelijk dat zowel een absoluut zijns pessimisme, waarover de eerste monoloog « *Material Justice and Negative Being* » gaat, als een absoluut zijns optimisme, waarover de tweede monoloog handelt (« *Material Justice and Positive Being* »), van de hand te wijzen zijn. Ze zijn slechts « aspecten » van de « materiële gerechtigheid ». Slechts door een « rationele instelling » (*reason*) kunnen de wereldproblemen benaderd worden. De « paradietmethode » of het verstandelijk voor en tegen argumenteren is daartoe bijzonder geschikt. Een rationele argumentatie zal aldus de houdbaarheid van de waarde-oordelen bepalen. Een rationele instelling vereist dat men van een radikaal scepticisme of relativisme vertrekt.

In het tweede deel van zijn boek dat « *Albigensian Encounters* » betiteld werd, betoogt de auteur dat de ontplooiing van rationaliteit slechts in en door de communicatie kan gebeuren. (*human encounters*).

In de prelude « *The Concept of Human Communication* » ontwerpt hij een metatheorie van de communicatie waarbij de taal als het belangrijkste communicatiemiddel wordt aangeduid. In de eerste ontmoeting « *Man, Law and Communication* » beschrijft hij dat het recht ermede moet

rekening houden dat communicatie zowel door mentale ziekten en neurosen, als door een gebrek aan passende communicatiemiddelen belemmerd wordt. Tenslotte wordt de onwetendheid als reden aangeduid van de communicatiestoornissen. Daarom zal het recht steeds moeten herdacht en hergestructureerd worden. In de tweede ontmoeting « *Communication and Commitment* » wordt er de nadruk op gelegd dat communicatie slechts mogelijk wordt door nooit onvoorwaardelijk waardeoordelen aan te nemen. Dit is belangrijk voor de juristen, die eventueel door specialisatie of door de omgang met één bepaald rechtssysteem van hun roeping het recht te dienen, zouden kunnen afgeleid worden. Men leest in de derde ontmoeting « *Science, Communication and Political Power* » dat voor de wetenschapsmensen, die de « waarheid » nastreven, het gevaar bestaat dat de communicatie aanzienlijk verhinderd wordt door het onvoorwaardelijk aankleven van een « ideologie » of « isme ». De auteur betoogt tenslotte in de finale « *Justice, Communication, and World Order* » dat de problemen van de moderne tijd voortspruiten uit een wanverhouding tussen de « kwaliteit » en de « kwantiteit » van het leven. Deze problemen kunnen slechts door een wereldorganisatie, gebaseerd op « rationaliteit » opgelost worden: « *If survival is a positive value, man must free himself from the anchorage of his habitual convictions and from the spell of his beguiling dreams wherever there is an occasion for giving reason a chance to assert itself in individual or social life* » (blz. 130).

« *Survival and Surpassing* » is een boek over de « gerechtigheid ». Iedere gerechtigheidstheorie moet op « rationaliteit » en « communicatie » gesteund zijn. Waardeoordelen, gebaseerd op transempirische gegevens, zoals godsdienst en geloof op een betere beschaving, zijn irrationeel. De metafysica heeft dan ook in de discussies over de wereldproblemen en de gerechtigheid geen plaats.

Dit standpunt maakt het voor de schrijver mogelijk op intellectueel gebied vrij te blijven en zich slechts te laten leiden door datgene wat de paradietieve redeneringsmethode als rationeel en dus waardevol aanwijst.

Het boek dient ten eerste aan allen, die zich voor de rechtsfilosofie en politiek interesseren, aanbevolen te worden.

Dr. Iur. G. Moens, LL. M.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie te Gent.

Deontologische lessen.

Traditiegetrouw heeft de Vlaamse Conferentie ook dit jaar een drietal deontologische voordrachten ingericht, in het bijzonder voor de advocaten-stagiairs, ofschoon de aanwezigheid van oudere confraters ten eerste op prijs gesteld wordt. Van een kwalitatief succes mag zeker gewag gemaakt worden. De opkomst daarentegen liet eerder te wensen over. Voor het eerst waren ook de studenten van het laatste jaar rechten toegelaten; een gelegenheid die zij gaarne benutten.

Op 16 januari 1973 hield confrater René Verstringhe een leerrijk en boeiend betoog, dat een antwoord gaf op de vraag « hoe voer ik een proces? »

De spreker die ofschoon nog een dertiger, reeds op een rijke ervaring in strafzaken kan bogen, legde dan ook meer in het bijzonder de nadruk op praktische tips, waarvan de aandachtige toehoorder ongetwijfeld gaarne gebruik zal maken in strafprocedures. Het burgerlijk ge-

ding en de algemene behandelingswijze van elk soort zaak werden daarom niet minder helder toegelicht. Veertien dagen later hadden de leden van de Gentse balie de gelegenheid om een deskundig confrater, Meester Louis Meyer, het statuut van de advocaat op het gebied van de sociale zekerheid te horen uiteenzetten. Zakelijk en helder kregen de aanwezigen een totaalbeeld opgehangen van de rechten en verplichtingen op dat punt. Recente voorstellen uit de private sector werden eveneens nader verklaard. Deze voordracht was vanzelfsprekend van zeer groot onmiddellijk nut voor de stagiairs die na hun studies op zo korte tijd met allerlei praktische problemen geconfronteerd worden. Behoort het onderwerp minder tot de deontologie, het verdiende in het kader van een reeks voordrachten die de stagiair vertrouwd willen maken met de situatie van de advocaat vast en zeker de aandacht te weerhouden.

Dinsdag 20 februari waren de verwachtingen onder de confraters hooggespannen. Die avond heeft confrater Leo Martens algemene beschouwingen over het beroep van advocaat — een tikkeltje persoonlijk gekruid — naar voor gebracht.

Hij onderstreepte ten eerste de noodzaak voor de advocaat, de overreder, zijn woord en taal als zijn voornaamste wapen te gebruiken en daarom steeds weer bij te scherpen. Hij stelde de advocaat voor in zijn verhouding tot de confraters, tot de zetelende magistratuur, tot het parket en tot het cliënteel.

De verhoudingen tussen confraters illustreerde hij aan de hand van het pas verschenen werk van Brigitte Cardijn-de Salle « La Profession d'avocat ». Ten opzichte van de omgang met de leden van het parket maande hij aan tot enige voorzichtigheid. Hij onderstreepte eveneens de gelijkheid tussen de balie en het parket vóór de recht-bank.

De spreker gaf als raad voor een goede verhouding met de zetel: leer uw magistratuur kennen en gij zult er in slagen « d'avoir l'oreille du tribunal ».

Confrater Martens merkte verder zeer raak op dat het recht van de advocaat op vrije meningsuiting de toetssteen is van een democratie.

Hij betreunde daarom het in onbruik raken van de baret

Ten aanzien van het cliënteel moet de advocaat een « showbusiness » voeren: aldus confrater Martens die ook als symbool van de onafhankelijkheid van de advocatuur, niet terugschrikt voor het invoeren van de methodes van de « business » in de verhoudingen patroon-stagiair. Hij had het toch over « stagiairs in dienst hebben »?

Dit kort verslag schiet vast tekort en laat zeker belangrijke bedenkingen van sprekers en aanwezigen onvermeld.

Toch zullen de afwezigen merken dat zij ongelijk hadden niet ook deze activiteiten van de Vlaamse Conferentie bij te wonen.

*Linda Galaude,
advocaat te Gent*

Vlaamse Conferentie der Balie te Gent.

Voordracht van Mevrouw Sullerot.

Op 26 januari 1973 had de Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent het genoegen Mevrouw Evelyne Sullerot als spreekster te begroeten in de conferentiezaal van de Kredietbank te Gent.

Mevrouw Sullerot was ongetwijfeld de uitgelezen vrouw om een onderwerp zoals « La position de la femme dans la société d'aujourd'hui et de demain » aan te snijden: als oudste dochter van een te vroeg moederloos gezin, als moeder van 4 kinderen en studerende gehuwde vrouw, als professor bij de Universiteit van Paris-Nanterre, schrijfster,

en raadgeefster bij de Europese Gemeenschap te Brussel, verenigt Mevrouw Sullerot de typische ervaringen van een hedendaagse vrouw met een uitmuntende kennis van de maatschappelijke toestand van de vrouw in de wereld.

Mevrouw Sullerot ziet de verhouding van man en vrouw in de maatschappij op een realistische manier. Daarom pleit zij niet voor een volledige gelijkheid van man en vrouw, maar wel voor een grotere billijkheid en een betere samenwerking in een mixe wereld.

Volledige gelijkheid is volgens haar niet mogelijk omwille van het fysiologisch verschil tussen man en vrouw. Slechts tot aan de geboorte van haar eerste kind is de vrouw de volledige gelijke van de man: zij wordt op dezelfde wijze behandeld en behaalt dezelfde diploma's met even goede resultaten.

Het is niet omdat de vrouw nadien kinderen baart en opvoedt — waardoor zij aan de maatschappij een grote dienst bewijst — dat zij daarom als minderwaardig mag behandeld worden op professioneel gebied en dat de maatschappij haar opinie's en haar noden over het hoofd mag blijven zien.

Mevrouw Sullerot betreunde eerst verschillende politieke mislukkingen die zij toeschreef aan het feit dat regeringen maatregelen treffen zonder rekening te houden met de werkelijke noden van de vrouwen. Zo legde zij uit dat de overbevolking van Egypte, de onderbevolking in sommige landen met communistische volksregeringen, en de massieve invoer van vreemde werkkrachten in Zwitserland hetzij vermeden, hetzij tegengehouden zouden geweest zijn indien ook de vrouwen aan de respectievelijke regeringsbeslissingen hadden mogen deelnemen.

Mevrouw Sullerot toonde aan hoe de organisatie van onze hedendaagse maatschappijen nog steeds overheersend door mannen en voor mannen wordt bedacht, hetgeen onvermijdelijk tot lacunes en vergissingen moet leiden. Zo was zij ontsteld te moeten constateren dat ter gelegenheid van de Internationale Conferentie van Stockholm in de zomer 1972, die het leven in het jaar 2000 tot voorwerp had, alle mogelijke technische, economische, juridische en sociale problemen ter sprake waren gekomen behalve één: « de vrouw en het gezin ».

Opdat een geslaagde maatschappij in het jaar 2000 zou worden verwezenlijkt — en voor het geluk van haar leden — is een goede organisatie van het gezin nochtans zeker van overwegend belang.

Mevrouw Sullerot merkte verder op dat men zich vergist wanneer men denkt dat de vrouw die werkt in onze geëvolueerde maatschappij dezelfde professionele mogelijkheden heeft als de man.

In werkelijkheid worden de taken van man en vrouw meer en meer verdeeld.

De mannen leggen de hand op de technische en politieke beroepen, op het beheer en de economie van een land. Aan de vrouwen worden meer en meer de sociale beroepen en de opvoedings- en onderwijstaken gelaten.

Dikwijls ook zijn de ondergeschikte taken voor de vrouw, wordt de vrouw voor gelijkaardig werk minder betaald en heeft zij minder kans op promotie dan een man.

Zowel de steeds vorderende vervrouwelijking van het onderwijs als het bijna uitsluitend mannelijk politiek beleid vindt Mevrouw Sullerot ongewenst. Een samenwerking van man en vrouw — op gelijke voet — in het beheer van een land als in het onderwijs van jongens en meisjes zou gelukkiger zijn en doeltreffender resultaten opleveren.

De tijd is ook gekomen om een einde te maken aan archaische en onbillijke situaties, zo bvb.:

— In de kans op promotie haalt een man met gezinslasten het boven een vrouw alleen, terwijl een vrouw alleen het haalt boven een vrouw met gezinslasten.

De gezinssituatie van een vrouw zou voor de promotie van een vrouw geen andere rol moeten spelen dan voor de man.

— Het is uitgemaakt en bewezen dat mannen een grotere fysieke kracht bezitten dan de vrouwen terwijl de vrouwen handiger en vlugger zijn. Het heeft geen zin dat de fysieke kracht 80 fr. per uur wordt betaald en de handigheid slechts 50 fr. per uur.

Mevrouw Sullerot zette dit alles uiteen met een overvloed van voorbeelden en statistische gegevens.

Meer dan luidruchtige manifestaties en programma's van dolle mina's waren de genuanceerde bedenkingen van Mevrouw Sullerot overtuigend. Haar bezadigde en vrouwelijke toon bekoorde tevens het gezelschap van vrouwen en mannen, dat naar haar was komen luisteren.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Privaatrecht, jaargang 1972 - nr. 4.

Dorhout Mees T.J., Verzekering van nieuw- en herbouwwaarde naar aanleiding van Hoge Raad 3 maart 1972. — Vanquickenborne M., Het legaat de residuo. — Traest G., Overzicht van wetgeving (1 april 1972-31 oktober 1972). — Boekbespreking.

Belgische Rechtspraak in Handelszaken, jaargang 1972 - nr. 3-4.

Rechtspraak.

Europees Vervoerrecht, jaargang 1973 - nr. 1.

Rechtspraak.

De Verzekeringswereld, jaargang 1973 - nr. 2.

H. Thys, Gewaarborgde inkomsten voor arbeiders en bedienden. — Dr. Jur. J. Van de Rijck, De medische variabele verzekering. — J. Stasseyns, Over aanhangwagens is er heel wat te weten. — W. Beernaerts, Het sociaal statuut der zelfstandigen. — De aansprakelijkheid van de hotelhouders; wet van 4 juli 1972. — De antwoordman. — Levensverzekering. — Raf De Wit, De mededelingsplicht van de verzekerde.

Nederlands Juristenblad, jaargang 1973 - nr. 9.

Mr. H.D.M. Mulder, Stigmatisering in het verzekeringsrecht. — Mr. Frederik IJff, Onteigening zonder schadevergoeding. — Jhr. mr. H.R. van Doorn, Volkenrechtelijke vragen rond kunstmatige afvaleilanden in de Noordzee. — Mr. W.S.A.N. Gorter, Krakkers en huiseigenaren. — Mr. A.J.B. Verheyden, Lesbische liefde in een beschuitfabriek. — Mr. A. Rutten-Roos, Nogmaals: Verkeersschade. — Mr. T.B. ten Kate, Geen gezag-, maar kracht van gewijsde. — Mr. A.P. Funke, Congres van « Wereldvrede door recht ».

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 1973 - nr. 5207.

Dr. J.A.T.J.M. Duynstee, De ondernemende stichting. — Mr. J.J. Verseput, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Beslissingen inzake inkomstenbelasting (onderneming) (II, slot). — Ingezonden: P.H.H.G. Veugen, Rechtsgeldigheid van vervreemdingsverbod. — Tijdschriften. — Rechtsvragenrubriek. — Berichten en mededelingen.

Data Juridica, jaargang 1973 - nr. 2.

Algemeen. — Auteursrecht/Industriële eigendom. — Belastingrecht. — Bestuursrecht. — Burgerlijk procesrecht. — Burgerlijk recht. — Economisch recht. — Europees recht. — Handelsrecht. — Internationaal recht. — Sociaal recht. — Staatsrecht. — Strafrecht/Strafprocesrecht. — Verkeersrecht/Vervoersrecht.

Journal des Tribunaux, jaargang 1973 - nr. 4817.

Jacques Libouton, La convention internationale relative au Contrat de Voyage (C.C.V.). — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

nr. 4818.

Jacques Verhaegen, Savoir où porter le fer. A propos de la condamnation de six paracommandos. — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue du Notariat belge, jaargang 1973 - nr. 2599.

André Bruyneel, Secret bancaire et fiscalité. — H. Vlieghe-Casman, Capacité de la femme mariée. — Communauté légale. — Pouvoir de disposer. — Absence de biens propres. — Législation. — Revue de la jurisprudence belge. — Bibliographie. — Notariat.

Revue générale des Assurances et des Responsabilités, jaargang 1973 - nr. 2.

Rechtspraak over :

Propriétaire. — Chasse. — Dégâts de lapins. — Voirie. — Régl. gén. — Ayants-droit. — Lésion morale. — Procédure. — Chose jugée au pénal. — Code pénal, art. 65. — Respons. — Vol. — Lois coord. — Loi fond. — Loi 1971. — Loi 10-4-71. — Chemin du travail.

Recueil général de l'Enregistrement et du Notariat, jaargang 1973 - nr. 21662 à 21672.

Partage. — Urbanisme. — Bail à ferme. — Legs. — Succession. — Prescription. — Vente d'immeubles. — Communauté. — Enregistrement. — Taxe sur la valeur ajoutée. — Saisie conservatoire.

Revue de Droit pénal et de Criminologie, jaargang 1973 - nr. 5.

Josine Junger-Tas, Intégration sociale et délinquance juvénile. — Christian Nils Robert, Le vol des mineurs dans les grands magasins. — L'avortement. — Prix Gabriel Tarde. — Bibliographie. — Revues. — Droit pénal social. — Jurisprudence.

Recueil Dallöz Sirey, jaargang 1973 - nr. 7.

Edmond Bertrand, La logique et l'éthique judiciaires d'après les arrêts de la Cour d'appel d'Aix-en-Provence (1966-1971). — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Informations rapides. — Législation.

nr. 8.

Maurice Cohen, Le droit syndical et l'expression d'opinions politiques. — Jurisprudence. — Sommaire de jurisprudence. — Informations rapides. — Législation.

Revue française de Science politique, jaargang 1973 - nr. 1.

Ali Kazancigil, La participation et les élites en Turquie. — Françoise Aubin, Fêtes et commémorations en Mongolie. — Chi-Hsi Hu, Mao Tsé-Toung, la révolution et la question sexuelle. — Jérôme Jaffré, Gérard Le Gall, Marc Riglet, Elections législatives 1967-1973: circonscriptions marginales, concurrence au sein de la gauche. — Denis Martin, La Tanzanie par les livres. — Informations bibliographiques. — Résumés des articles.

Politische Vierteljahresschrift, jaargang 1972 - nr. 4.

Bernard Willms, Internationale Politik und Historischer Materialismus. — Dieter Groh, Innenpolitische Faktoren für die Präventivkriegsbereitschaft des Deutschen Reichs 1913/14. — Michael Hereth, Jenseits der politischen Ökonomie. — Jürgen W. Falter, Ein Modell zur Analyse individuellen und politischen Verhaltens. — Imanuel Geiss, Gewalt und Gewaltlosigkeit in der Entwicklung der Afro-Amerikaner. — Literatur. Diskussion. — Nachrichten.

Northwestern University Law Review, jaargang 1972 - nr. 4.

Kurt Schwerin, German Compensation for Victims of Nazi Persecution. — Robert W. Bennett, Broadcast Coverage of Administrative Proceedings. — Elaine E. Bucklo, Scientist and Rule 10b-5. — Comments.